

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels) die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 80 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

Herfstmanoeuvres van het Koninklyke Pruissische 1ste Armee-korps, in het jaar 1840.

(Vervolg van n°. 9.)

Op den volgenden dag (den 27sten Augustus) had er weder eene manoeuvre van het legerkorps tegen eenen vooronderstelden vijand plaats. De korpsen verwisselden daarbij hunne standplaatsen, en het algemeen denkbeeld voor de troepen — thans het noordelyk korps — was als volgt: « Het noordelyk korps heeft zijne tegenpartij van uit hare stelling achter de Deime teruggeworpen en is haar op den kleinen weg van Labiau gevolgd, heeft gisteren de beide engten van het Neuhauser water geforceerd, doch bij de invallende duisternis het gevecht moeten afbreken, zoodat slechts de voorhoede den Neuhauser plantentuin en den molen aan den Eichkrug konde bezetten; het gros moest achter de beide engten legeren, terwijl het (links gelegen) defilé van Blatau, door een zijdetachment werd gadeslagen. De manoeuvre voor heden bestaat in de voortzetting der offensieve beweging tegen Koningsbergen. » — De slagorde was gelijk aan die van den vorigen dag, met weinig beduidende veranderingen, en ook het korps van den vooronderstelden vijand (thans het zuidelyk korps), onder den majoor von Auerswald, was even als den vorigen dag ingedeeld.

De beschikkingen waren even als op den 26sten genomen, zoodat de manoeuvre van dezen dag eigenlijk kon beschouwd worden als eene loutere voortzetting van den zoo gelukkig op den vorigen dag begonnen leercursus. De bevelhebbers kenden thans de nieuwe wijze van handelen, alsmede de bedoelingen van den kommanderenden generaal, derhalve was het nu reeds veel gemakkelijker om aan dezelve te beantwoorden. De gekozen operatie-lijn liep op de vlakte aan van het groote exercitieplein, en hier ontstond een geregeld kavallerie-gevecht in den grooten stijl, welks leiding de kommanderende generaal voor het oogenblik in persoon op zich nam. Onder geregeld gevecht moet hier echter niet verstaan worden de stelselmatige vormen der vroegere normaalstellingen, maar eene te regter tijd plaatsgrijpende verbinding der ligte kavallerie met de zware,

en eene wederzijdsche werking met rijdende artillerie. Alle voor het kavallerie-gevecht als deugdelijk erkende hoofdregelen werden hier toegepast, ten minste lag zulks in de gegevene voorschriften, ten aanzien van welke de kommanderende generaal zich zeer bepaald uitgedrukt had. Zoo bijv. vermogt de kavallerie niet zonder eene tweede linie aanvallen, ten ware zij eene talrijke en digtbij staande infanterie-massa tot rugsteun had; in geen geval mogt zij zonder reserve aanvallen, al was deze nog zoo klein; de tweede linie moest steeds in kolonne zijn; de eerste gedeploteerde linie altijd kleine kolonnen (eskadronskolonnen) achter beide vleugels, of ten minste achter den bedreigden vleugel hebben; een mislukte aanval moest door een ijlings verdwijnen, herzameling en snelle terugkeer gevolgd worden; geen nutteloos vertoeven in het vijandelijk artillerievuur was geoorloofd, derhalve op nieuw er op los! of terug! geene batterij mogt zondere bijzondere dekking gelaten worden, enz. Welk zaakkundige officier zou deze voorschriften, die niet aan de stille theorie, maar aan de werkelijke praktijk zijn ontleend, zijnen bijval kunnen weigeren! — Na de manoeuvre volgde weder het tooneel van den vorigen dag: Verzameling der kommanderende bevelhebbers, recapitulatie der manoeuvre, gedachtenwisseling over de beweegredenen, overal leering, minzame lof, of verschoonende berisping.

Alvrens de kavallerie op de vlakte konde rukken, had zij last den vijandelyken linker vleugel om te trekken. Zij geraakte bij die beweging op een zeer moeilijk terrein, een gedeeltelijk geveld bosch, waar, tusschen de staande gebleven boomstammen, reeds weder jonge elzen opgeschoten waren; doch ook hier vergezeld haar de artillerie, alhoewel met groote inspanning. Beide wapens zijn het allengs gewoon geworden over slooten heen te komen, doch hier moest de artillerie zich meer dan eens met de spade den weg banen, wilde zij niet raders en assen vernield zien. — Op beide deze manoeevredagen trof men zeer gunstig weder.

Op den 28sten Augustus had het korps groote parade voor den kommanderenden generaal, op de bekende en dikwijls beschrevene wijs. De kavallerie en de artillerie stonden in de eerste linie, de infanterie in de tweede. Het defileren ge-

schiedde, voor wat de kavallerie betreft, het eerst met halve eskadrons en in den stap, daarop met eskadronsfront en in den draf; de artillerie defileerde de beide malen in batterijfront; de infanterie eerst in kompagniesfront, en toen, naar Russische manier, in regiments-kolonnen, eene van de kunstigste formatiën, op welke men zich niet zonder eenigen weërzin toelegt, uit hoofde van den kostelijken tijd die hare beoefening vordert. — Ten aanzien van de houding der troepen was er geen verschil tusschen de landweer en de linietroepen merkbaar, zelfs bij de kavallerie, en daar nu ook bij de landweer het witte ledergoed aangenomen is, zoo behoort er een geoeffend oog toe, om, zoo men op het schild van den chako niet let, haar van de linie te onderscheiden.

De 29ste was de eerste dag, bestemd voor de, in zamenhang, zeven dagen lang voortgezette veldmanoeuvres. Het algemeen denkbeeld voor deze gezamenlijke manoeuvres was als volgt:

« Een van Tilsit aanrukkend noordelijk korps, wil snel tot Koningsbergen voorwaarts dringen, om een in aanmarsch zijnde zuidelijk korps in het in 't bezit nemen van dit punt voor te komen, de stad tegen eenen overval te dekken, en deze plaats tot basis van de verdere operatiën te nemen. — Een zuidelijk korps wordt van de nadering des vijands onderrigt, snelt met geforceerde marschen aan om Koningsbergen te bereiken, gaat den Pregel over, en bezet vóór de aankomst des vijands de engte aan den Lautscher molen. »

Eerste dag, den 29sten Augustus.

Zuidelyk korps.

« Luidens berichten, op welke men zich schijnt te kunnen verlaten, heeft het zuidelijk korps de overhand op den vijand in sterkte; het neemt onverwijd het offensieve, om den vijand over de Deime terug te drijven. Het korps stoot echter op eenen overmachtigen vijand, wordt door de engte teruggeworpen, en terstond zoodanig in zijne linker flank bedreigd, dat het zich achter de wallen van Koningsbergen terugtrekt. »

Noordelyk korps.

« De voorhoede, nog vóór de engte aan den Lautscher molen aangetast, trekt op hare hoofdmagt terug, die onmiddellijk tot het offensieve overgaat, den vijand naar de engte terugslaat, deze forceert en daarop in de rigting van Koningsbergen voorwaarts rukt. »

Indeeling van de troepen.

Zuidelyk korps.

Generaal-majoor VON GRABOW.

Artillerie: majoor VON NEANDER.

12 Bataillons infanterie, 1 kompagnie jagers, 12 eskadrons, 5 voet- en 1 rijdende batterij (16 stukken geschut), 1 detachement pionniers.

Noordelyk korps.

Generaal-majoor, Graaf KANITZ.

Artillerie: Majoor VON LINGER.

13 Bataillons infanterie, 1 kompagnie jagers, 16 eskadrons, 5 voet- en 2 rijdende batterijen (20 stukken geschut), 1 detachement pionniers.

Het noordelijk korps was dus op dezen dag 1 bataillon, 4 eskadrons en 4 stukken geschut sterker dan het zuidelijk korps.

Ieder der twee korpsbevelhebbers had eene dispositie ontworpen en dezelve aan den kommanderenden generaal in handen gesteld. Zij kwamen natuurlijk niet ter algemeene kennis. Het gevecht van de wederzijdsche voorhoeden achter den Lautscher molen was spoedig ten nadeele van het noordelijk korps beslist; toen echter het zuidelijk korps, bij de verdere voorwaartsche beweging, op de ontwikkelde hoofdmagt der tegenpartij stiet, ontstond er een hevige strijd, waarbij alle drie de wapenen in werking kwamen, zooveel namelijk als het zeer doorsneden en door de bebouwde velden zeer beperkt terrein het eenigzins doenlijk maakte. Iets bijzonder opmerkenswaardig viel er niet voor; het noordelijk korps wist door een gepast gebruik van zijne overmachtige artillerie den aftogt zijner tegenpartij te bespoedigen. Daar eenige troepen vrij ver moesten marcheren, begon de manoeuvre eerst ten 9 ure des morgens en eindigde des middags ten half twee ure. De troepen betrokken weder hun legerkamp en hunne kantonnementen. Des namiddags deden HH. MM. den Koning en de Koningin hunnen plegtigen intogt te Koningsbergen, waaraan de troepen geen ander deel namen dan dat uit sommige stukken de eereschoten werden gelost. Onmiddellijk na de aankomst van Z. M. werd het korps officieren van het garnizoen aan hoogstnuzelven voorgesteld; des avonds was er groote taptoe.

Zondag den 30sten Augustus. — Godsdienstoefening in het infanterie-legerkamp, welke Z. M. en de koninklijke prinsen bijwoonden. Na de godsdienstoefening bezocht de koning het legerkamp, nam deszelfs inrigting in oogenschouw, bezocht de officiers- en soldatentafels, de waterputten, enz., proefde de spijzen en het drinkwater, en trad daarbij in de kleinste bijzonderheden. Des namiddags ontvingen de troepen hunne

levensmiddelen voor den volgenden dag, ingevolge de reeds vermelde voorzorgmaatregelen, aangezien alle daaromtrent genomen proeven een bevredigend resultaat gegeven hadden. Voor het overige spreekt het van zelf, dat de troepen geheel bekapt en uitgerust waren, gelijk als bij eenen werkelijken veldtogt. Ieder stuk geschut had gedurende den geheelen loop der manoeuvre, eene uitrusting van 553 schoten bekomen, en evenzoo hadden de infanterie en kavallerie een aanzienlijk getal patronen.

Den 31sten Augustus. — Tweede dag der veldmanoeuvre. Indeeeling der troepen gelijk als op den eersten dag.

Zuidelyk korps.

« Het korps heeft zijne kavallerie in de (noordoostelijke) vlakte van Koningsbergen laten voorwaarts rukken om den aanval des vijands te vertragen. De vijand werpt haar terug en bestormt Koningsbergen. Het korps verzamelt zich aan gene zijde achter de terreinafscheiding van Ponarth en Schönbusch. — Voorposten aan deze afscheiding.»

Noordelyk korps.

« Het korps werpt de vooruitgeschovene vijandelijke afdeelingen in Koningsbergen, beklimt de wallen en vervolgt den vijand over den Pregel. — Het korps heeft voorposten uitstaan naar de zijde van de terreinafscheiding van Ponarth; de hoofdmagt staat op de wallen en binnen Koningsbergen, op den linker oever van den Pregel.»

De oostelijke fronten der wallen waren met de beschikbare stukken geschut beplant geworden; men had daartoe echter ligt kaliber gekozen, om de jonge beplantingen zooveel mogelijk te verschoonen. Onder bescherming dezer allezins slechts ter loops en als 't ware slechts aangeduide wapening, stonden buiten de poort de voorwaarts geplaatste infanterieposten, die de nabijgelegen kerkhoven, tuinen en etablissementen bezet hielden, terwijl de kavallerie van het zuidelyk korps op het groote exercitie-plein het veld zocht te behouden. De taak was voor het zuidelyk korps des te moeilijker, daar, volgens gegeven bevel, niet in de tuinen en etablissementen mogt geschoten worden. Het kavallerie-gevecht in de vlakte was spoedig beslist, naardien beide partijen hare gansche sterkte ontwikkelen konden, maar de kavallerie van het noordelyk korps, het, met 4 eskadrons en 4 stukken geschut, in sterkte op haren vijand won; eene omstandigheid welke reeds in vredesgevechten in de schaal weegt. De infanterie-gevechten om het bezit der kerkhoven en etablissementen, waren van weinig belang. Door het voortreffelijk gebruik dat het noordelyk

korps ook heden van zijne artillerie wist te maken, werden de verdedigingsmaatregelen voor een gedeelte krachteloos gemaakt; eene bijeengetrokkene houwtiser-batterij enfileerde het gewapend front, een uit de Sackheimer poort ondernomen uitval werd afgeslagen, en het oogenblik der beslissing was gekomen. Z. M. de koning had de manoeuvre van het begin tot het einde bijgewoond, en beval des middags om 12 uren appel te blazen. De bestorming der stad moest achterwege blijven, en het zuidelyk korps werd eene billijke tijdruimte toegestaan om zijnen aftogt door de stad te bewerkstelligen, waarop het kantonnementen aan gene zijde betrok; slechts de voorposten van de beide partijen bivouacqueerden; het noordelyk korps werd in de stad ingekwartierd. Des namiddags werd het geschut van de wallen naar het zuidelyk front der bevestiging overgebracht, om deze — naar aanleiding van het algemeen denkbeeld, — tegen eenen overval te dekken. Des avonds reed Z. M. met de Prinsen en den kommanderenden generaal de voorposten langs, nam de standplaats der veldwachten en vedetten zeer naauwkeurig in oogenschouw, liet zich de noodige rapporten maken, en keerde eerst nadat het donker geworden was, naar de stad terug.

Den 1sten September. — Derde dag der veldmanoeuvres. De indeeling der troepen was gelijk als de beide vorige dagen.

Zuidelyk korps.

« Terugtogt, na eene krachtige verdediging van de terreinafscheiding bij Ponarth, achter de landgracht. Voorposten aldaar.»

Noordelyk korps.

« Aanval op de stelling van Ponarth. — Voorposten naar de zijde van de landgracht.»

De zoogenoemde Ponarther terreinafscheiding wordt gevormd door een breed moerassig water, de beek genoemd, welke aan de linker zijde den grooten weg naar Friedland, in het midden der Ponartherdijk, aan de regter zijde den grooten weg van Brandenburg, bij Schönbusch, doorsnijdt, en een vierde mijl benedenwaarts, bij Contienen, in den Pregel valt. In het midden, wederzijds van den Ponarther dijk, bevindt zich moerassig land, dat ook nog beneden Schönbusch tot aan den Pregel voorloopt. De beek kan, zonder voorbereidende maatregelen, alleen langs de drie genoemde wegen, waar bruggen over dezelve liggen, worden overgetrokken. Het eenige eenigermate vrije terrein ligt links van den weg van Friedland, hoewel het ook hier niet aan hinderpalen hapert.

Zoals met vrij groote zekerheid was vooruit te zien, maakte het noordelyk korps slechts demonstratiën tegen den vijande-

lijken linker vleugel, bij Schönbusch, en tegen het centrum bij Ponarth, en ondernam den hoofdaanval links uit de Friedlander poort tegen Aweiden. Het zuidelijk korps schijnt zijne maatregelen op eene andere onderstelling te hebben gebouwd, en plaatste bij Aweiden niet eene zoodanige magt om tegenstand te bieden tegenover den vijand, als men daar had mogen verwachten, maar slechts zijne kavallerie en een' zwakken hoop infanterie. Daardoor werd de aanval vrij ongestoord voortgezet, het zuidelijk korps bewerkstelligde zijnen terugtogt in de bevolen rigting, en reeds des middags ten twaalf ure was de manoeuvre afgelopen. Z. M. begaf zich van het manoeuvreer-terrein naar Capustigall, en keerde tegen den avond naar de stad terug, nadat H. M. de Koningin, tot onuitsprekelijke vreugde van de troepen, des namiddags, nog eenige bivouacs had bezocht, hetgeen op het moeilijk en afwisselend terrein, waarop zich bijna geene gebaande wegen bevonden, in een rijtuig, werkelijk met groote moeilijkheden gepaard ging, en gegronde reden tot bezorgdheid wekte. Slechts langs een omweg gelukte het met het koninklijk rijtuig weder naar Capustigall en op den grooten weg te komen.

De luitenant-generaal *von Wrangel* had zijn hoofdkwartier te Wundlacken genomen. Hij bestierde in den nacht, in persoon, eene overvaling van een bivouac des zuidelijken korps, die ook volkomen gelukte; doch naauwelijks op den terugtogt zijnde, of de wakkere mannen van het zuidelijk korps namen op hunne beurt de kans waar, en aldra wemelde het witte banden (de troepen van het zuidelijk korps droegen zulke banden ter onderscheiding om den linker arm) midden onder de dichtst nabijzijnde bivouacs van het noordelijk korps. De schoonste zomernacht begunstigde deze voor de jonge troepen even belangrijke als leerzame nachtelijke ondernemingen. — De gezondheidstoestand der troepen is uitermate goed; de maatregelen tot verpleging van de zijde der intendanten zijn voorbeeldig te noemen; in een woord er ontbreekt niets aan, terwijl de troepen boven alle beschrijving gelukkig zijn, dat zij hunnen koning bestendig in hun midden zien!

Den 2^{den} September. — Vierde dag der veldmanoeuvre. Het garde-landweerbataillon, vier eskadrons landweer-kavallerie en eene batterij gingen op dezen dag van het noordelijk naar het zuidelijk korps over, waardoor het laatstgenoemde in staat werd gesteld, om weder offensief te handelen en de tegenpartij naar Koningsbergen terug te drijven.

Zuidelyk korps.

« Dit korps vereenigt zich met de hetzelfde toegekomen versterking en gaat tot het offensief over; het vervolgt den terugtrekkenden vijand, maar slechts tot de Ponarther afschei-

ding, daar de versterkingen te vermoeid zijn, om onverwijd den storm op Koningsbergen te ondernemen.»

Noordelyk korps.

« Voortzetting der aanvallende beweging; ontlekking van de overmagt des vijands en terugtogt. De gunstige stelling achter de Ponarther afscheiding laat nog eene krachtige verdediging achter dezelve en buiten de wallen van Koningsbergen toe.»

De manoeuvre werd, naar dit algemeen denkbeeld, op hetzelfde terrein, in de rigting van de stad uitgevoerd, en wel over de schietplaats van de Koningsberger artillerie, bij Karschau, waar de polygoon en eene aldaar bestaande redoute gelegenheid gaven om van de plaatselijke gesteldheid met voordeel gebruik te maken. Aan het noordelijk einde van dit plein had het noordelijk korps juist eene laatste verdedigingsstelling genomen, terwijl de kavallerie op deze vlakte zelve de achterhoede uitmaakte, toen Z. M. de koning aan dit korps het bevel gaf om het offensief te hernemen. Hierdoor ontstond een hartnekkig geregeld gevecht; beide linien van de wederzijdsche infanterie en kavallerie, geraakten afwisselend zeer van nabij in gevecht, doch eene bij het zuidelijk korps snel bijeengebrachte groote batterij besliste den strijd ten nadeele der noordelijke tegenpartij. Z. M. de koning beval nu appel te blazen, verzamelde de kommanderende bevelhebbers, toonde zich uiterst tevreden over de leiding en het gedrag der troepen, en beval verder dat er op den volgenden dag volkomen rustdag, zonder voorpostendienst, zou gehouden worden, en dat er zoo min mogelijk eenig troepengedeelte zou bivouacqueren, maar alle zooveel het kon in kantonnementen nachtverblijf zouden houden.

Den 4^{den} September. — Zesde dag. Indeling der troepen als op den 2den September; de overmagt bleef dus aan de zijde van het zuidelijk korps.

Luidens het algemeen denkbeeld, moest het *zuidelyk korps* zich van de stad meester maken en de tegenpartij aan de andere zijde tot Quednau vervolgen. Deze plaats ligt eene mijl noordwaarts, op een weg die naar de Samlander kust leidt. Het *noordelyk korps* had zich tot deze veranderde operatielijn genoopt gevoeld door een heimelijk ontvangen bericht, « dat de vijand den Pregel bovenwaarts (de stad) was overgetrokken, en reeds op den weg naar Tilsit voortrukke.»

Behalve de stukken geschut op den wal van het zuidelijk front der stad, had het noordelijk korps nog een groot gedeelte zijner veld-artillerie derwaarts gebragt, en in het algemeen zulk eene krachtdadige verdediging georganiseerd, dat het den aanval met vertrouwen kon afwachten, die dan ook, zelfs wanneer hij met vereenigde kracht ondernomen ware ge-

worden, bezwaarlijk zoude gelukt zijn. Z. M. de koning beval echter het gevecht af te breken en het noordelijk korps een uur tijds voor den aftogt uit de stad te verleen, waarna de vervolging weder moest worden voortgezet. Eerst bij Quednau geraakten de beide partijen weder aan elkander. Dit dorp ligt aan den voet van eenen bogtigen zandheuvel, welke, bij gemis van iets hoogers in deze landstreek, een berg genoemd wordt. Het noordelijk korps had van de plaatselijke gesteldheid zulk eene uitmuntende partij getrokken, dat de bemagtiging van het dorp met de afgematte troepen meer dan twijfelachtig was. Na eene enkele aanvalspoging nam de manoeuvre een einde; de gezamenlijke troepen van het noordelijk korps betrokken een bivouac achter de Neuhauser beek; de troepen van het zuidelijk korps marcheerden naar de stad terug. De bewegingen hadden den troepen op dezen dag veel inspanning gekost.

Den 3^{den} September. — Zevende en laatste dag der veldmanoeuvre. De indeeling der troepen bleef dezelfde; het zuidelijk korps bleef derhalve het sterkste.

Naar aanleiding van het algemeen denkbeeld, moest het noordelijk korps den aanval der tegenpartij in de voordeelige stelling achter de Neuhauser beek afwachten; het zuidelijk korps, van zijnen kant, zijnen vijand den laatsten, beslissenden slag trachten toe te brengen. Het koos daartoe een middel, hetwelk de baan der overwinning zoo dikwijls, schoon bedrieglijk, met bloemen heeft bestrooid, en daarna den bitter teleurgestelden in het verderf heeft gestort, namelijk: *den aanval met vaneengescheidene kolonnen.* Het noordelijk korps gaf de voorkeur aan het slechts flauwelijk bezetten van twee der drie engten, die den vijand toegang tot hem gaven, namelijk die van den regter vleugel, en besloot de links gelegene slechts gade te slaan, terwijl het met zijn gros achter de beide eerste, gelijk een leeuw in zijne hinderlaag, eene bedekte stelling had ingenomen, die het onder alle omstandigheden gelegenheid gaf om het initiatief te nemen.

Reeds bij den eersten aanmarsch van het zuidelijk korps, trof hetzelfde een ongeval; zijne vooruitgezondene pontontrein viel door onvoorzigtigheid in 's vijands handen. Van het noordelijk korps zag men niets dan eenige kavallerie-troepen; terwijl de enkele geweerschoten uit het geboomte weinig uitsluitel gaven. Maar op deze windstilte volgde ras de storm. Toen het noordelijk korps de beide kolonnen der tegenpartij ver genoeg van elkander verwijderd dacht, rukte het van uit het midden voorwaarts, bemagtigde aan de regter zijde een voorwaarts gelegen dorp, en zou ontwijfelbaar het vijandelijke centrum volkomen doorboord hebben, ware het aan dit nog niet ter regter tijd gelukt om vijf bataillons in een bosch te werpen, 't welk daardoor, noch uit geringschatting, kon voorbijgetrok-

ken worden, noch onaangetaast mogt blijven. Men hervond hier het noodlottig eikenbosch van Kollin! Op dit punt ontstond nu een dier moorddadige, bloedeloze vredesgevechten, die spoedig hoogst ingewikkeld van aard worden, ter oorzake dat de eene partij hare behaalde voordeelen rusteloos tracht te vervolgen, terwijl de andere de laatste krachten meent te moeten inspannen, om de reeds overgeslagene schaal weder in het evenwigt te brengen. Alle drie de wapens geraakten met elkander in een hevige gevecht, en de batterijen bekwamen gelegenheid om meer kartetsen te verschieten, dan zij welligt in een werkelijk gevecht voorhanden zouden gehad hebben. — In weêrwil van dit ingewikkeld gevecht, verwierven de troepen, door hunne beradenheid en bijzonder door hunne kalmte en vaste houding, de tevredenheid van Z. M. den koning. «Ik ben zeer, ik ben buitengewoon tevreden,» zeide de koning, «en het terrein is bij uitnemendheid voor het manoeuvreren geschikt.» — De manoeuvre eindigde ten een ure des namiddags; de troepen betrokken weder hun kamp en hunne kantonnementen.

Den 6^{den} was het Zondag. Ieder troepengedeelte woonde in afdeelingen de godsdienstoefening in de aangewezen kerken bij.

Den 7^{den} September. — Laatste korpsmanoeuvre met vooronderstelden vijand, in tegenwoordigheid van Z. M. den koning. De luitenant-generaal *von Wrangel* kommandeerde in persoon. De slagorde en de vooronderstelde vijand waren gelijk als bij de vroegere korpsmanoeuvres. De vijand (het noordelijk korps) rukte op den grooten weg van Neuhausen naar Koningsbergen op; het andere (zuidelijk) korps, trok in twee kolonnen, die zich echter reeds op het groote exercitie-plein vereenigden, tegen hetzelfde op. Onverwacht vond men de engten tot dit plein reeds door den vijand bezet; de toegangen tot hetzelfde moesten dus door het artillerievuur geopend worden, waarop de kavallerie deboucheerde, en van weêrszijden een levendig aanboudend ruitergevecht gevoerd werd. Onder bescherming van hetzelfde hadden de kolonnen zich vereenigd, de infanterie was opgemarcheerd, en nam, door hare reserve gevolgd, het gevecht op. Op de opene vlakke tusschen Devau en Neudamm, ontstond thans een volkomen geregeld infanteriegevecht, waaraan ook, waar de gelegenheid zich aanbood, de kavallerie deelnam. Onder bescherming eener groote batterij rukte de reserve regt tegen den vijandelijken linker vleugel aan, en drong dezen terug naar het bosch van Tropitt (hetzelfde, 't welk in het gevecht twee dagen te voren zulk eene gewigtige rol gespeeld had), terwijl het centrum tegen het voorwaarts gelegen punt Neudamm aanrukte, en de kavallerie ter linker zijde van den grooten weg, het veld hield. Na het appel verzamelde de koning de brigade-kommandanten

ging alle tijdstippen der manoeuvre elk in 't bijzonder na, liet zich met kennis van zaken over vele details uit, sprak uitvoerig over het doel der oefeningen, en zette daarbij in bepaalde bewoordingen de taktische grondbeginselen uiteen, naar welke voortaan moest gemanoeuvreed worden. «Ik ben tevreden over de manoeuvre,» — zoo drukte de koning zich onder anderen uit — «en over de leiding der troepen. De manoeuvre is allengs in eene korpsmanoeuvre in meer beperkten zin overgegaan; de vlakte was er de oorzaak van; zulks is mij evenwel niet ongevallig geweest, omdat het mij in de gelegenheid gesteld heeft de houding der infanterie bij het avanceren in linie, gade te slaan. Die voorwaartsche beweging ging bij de linietroepen, evenzeer als bij de landweer, zeer goed. Anders moet het avanceren in kolonne plaats hebben, en wordt er slechts gedeploijeerd als men vuren wil. Ik wil te dezer gelegenheid in het algemeen mijne inzigten omtrent de manoeuvres te kennen geven. Geene andere mogen er plaats hebben, dan de zoodanige die in betrekking staan tot het terrein en den vijand, en elk wapen moet dienovereenkomstig gebruikt worden. De manoeuvres met vooronderstelden vijand, onderscheiden zich slechts dáárin van de veldmanoeuvres, dat bij deze laatste, de vermeende vijand werkelijk tegenover de troepen staat, bij de eerste slechts door weinige troepen aangeduid wordt. Het is mijn bepaalde wil, en ik gelast ten ernstigste, dat er op geen andere wijs gemanoeuvreed wordt, eerst met kleine afdeelingen en dan in het groot.» — Hierop recapituleerde de koning andermaal de manoeuvre, sprak met bijzonderen lof over de aanvallen der landweer-kavallerie, en herhaalde, met blijken van goedkeuring, hoe prijzenswaardig de groote kalmte was, die onder al de troepen van het legerkorps had geheerscht. Daarna liet Z. M. de kavallerie en rijdende artillerie in den draf nog voor zich defileren. — Genoeglijk is de opmerking, dat bij alle deze aanhoudende manoeuvres geen enkel ongeluk heeft plaats gehad en niemand eenig letsel bekomen heeft. Bij de artillerie, welke meer dan 18000 kanonschoten gedaan heeft, is een nieuw soort van gewindpijpjes beproefd geworden en is hetzelfde gebleken zeer goed te zijn, zoodat men zich eindelijk met de gegronde hoop mag vleijen, van de noodlottige meelpulverbus bij dit wapen te zien verdwijnen.

Den 8ten September had de groote parade voor Z. M. den koning plaats, en wel geheel overeenkomstig de beschikking op den 28sten Augustus gegeven. De uitslag werd met des te gespannen verwachting te gemoet gezien, daar er geen rustdag tusschen de laatste manoeuvre en de parade werd gegeven, derhalve de gelegenheid werd gemist om zich er op voor te bereiden. De troepen waren sedert tien dagen onafgebroken bezig gehouden geweest, hadden gemarcheerd, gemanoeu-

vreerd en gebivouacqueerd, waren door verschillende kommando's en detacheringen buiten het onmiddellijk toezigt der kommandanten geraakt, en hadden sedert den vorigen middag naauwelijks den tijd gehad om hunne geweren schoon te maken. «Het is volstrekt onmogelijk» — fluisterden de voorstanders van de oude school elkanderen toe — «het is volstrekt onmogelijk dat de parade goed uitvalt; de troepen zijn door dit aanhoudend manoeuvreren zoozeer uit hun verband geraakt, dat zij wel moeten te kort schieten.»

De koning verscheen om 9 uren en hield de parade op de bekende wijs. Zelfs het defileren in regiments-kolonnen werd de infanterie niet geschonken. Z. K. H. de prins *Albert* voerde als chef het 1ste regiment dragonders aan, verwisselde toen spoedig van uniform, en stelde zich daarop, in betrekking van eersten kommandant, aan de spits van het Koningsberger landweerbataillon. H. M. de koningin was, achter den koning, de beide linien langs gereden, en woonde later aan des monarchs regter zijde het defileren der troepen bij.

Bij het defileren gaf de koning geene blijken van goed- of afkeuring, en alhoewel bij elk troepengedeelte, in ieders boezem, het bewustzijn heerschte, dat men alle krachten ingespannen had, om door een glansrijk uiterlijk en krijgshaftige houding, ook aan dit kritiek gedeelte der krijgsvorming waardiglijk te voldoen, ontbrak nog altijd de koninklijke bekrachtiging daaraan. «Het was een pijnlijk oogenblik,» — vermeldt een ooggetuige — «Z. M. begaf zich snel naar het legerkamp, waar de troepen middelerwijl weder inrukten, verzamelde hier de onderscheidene bevelhebbers, en de digte, schitterende kring stond nu zwijgend daar, met hoogkloppende borst de uitspraak des monarchs afwachting. Maar reeds de eerste woorden des konings namen den bangen twijfel weg, die nu weldra in onuitsprekelijke vreugd, in verrukking en geestdrift overging. De koning gaf zijne tevredenheid over de parade en in het algemeen over het legerkorps, onweêrhouden en in de stelligste bewoordingen te kennen, prees vooral den bijzonder goeden toestand en de houding der landweertroepen, en beval daarop, dat zijne hooge volkomene tevredenheid aan alle manschappen, ieder in het bijzonder moest bekend gemaakt worden. Ter erkenning der verdiensten, welke de generaal *von Natzmer* door zijne roemvolle bemoeijingen, gedurende zes jaren, ter vorming van het eerste legerkorps, zich verworven had, benoemde Z. M. hem op de plaats zelve, tot generaal der infanterie, en schonk hem de teekenen der orde van den grooten zwarten adelaar; tot den generaal *von Wrangel* zeide de koning welwillend schertsend: «Ik ben zoo te vreden over u, dat ik u iets ontnemen moet.» Het was het tot dus ver door hem waargenomen interim, en daarenboven schonk de koning hem nog de ordeteekenen van den Rooden

Adelaar, eerste klasse. Aan verscheidene hoofd-officieren der infanterie en kavallerie werden buitendien nog ridderorden verleend en benoemingen onder hen gedaan. Het is niet te beschrijven, welken indruk zulke *op het oogenblik zelf* toegekende onderscheidingen maken; een morele hefboom, dien *Frederik II* en *Napoleon* met even gelijken goeden uitslag wisten te doen werken.

Op den 9den September hielden de troepen rustdag. Op den 10den had de plegtige inhuldiging op het slot te Koningsbergen plaats; den 12den vertrok het hof naar Stargard, en op dezen en den volgenden dag namen de van elders gekomene troepen den terugmarsch naar hunne garnizoenen aan.

Het volgende kabinetsbevel werd den 8sten September aan den luitenant-generaal *van Wrangel* gerigt:

« Ik heb de gezamenlijke troepen van het vereenigde eerste legerkorps in zulk eenen gewenschten toestand gevonden, dat het mij tot een waar genoegen verstrekt, u mijne volkomene, blijkbaar welverdiende tevredenheid te betuigen. Ook de landweer heeft hieraan ruimschoots haar aandeel, daar zij de moeilijke taak, waarmede zij te kampen had, door haren trouwen ijver gelukkig heeft volbragt. In het algemeen zonder ik geen enkel troepengedeelte en geen wapen uit; ik breng hun integendeel veelmeer gezamenlijk gaarne mijnen dank voor hunne ijverige pogingen, en paar daaraan met vertrouwen de hoop, dat zij in het vervolg hun eervol beroep gestadig voor oogen zullen hebben. Over de leiding der troepen betuig ik u gaarne mijne tevredenheid, maar verwacht echter, dat ook de onderbevelhebbers, in het vervolg, mislagen tegen het gepast gebruik van het terrein, de werking der wapens en tegen het algemeen ten grondslag der manoeuvre liggend denkbeeld vermijden zullen, opdat ik later mijne algeheele tevredenheid ook in dit opzigt zal kunnen te kennen geven. — Ik verleen den troepen overigens gaarne het revue-geschenk van 10 zilvergr. voor ieder onder-officier en 5 zilvergr. voor de manschappen, en heb het departement van oorlog de noodige autorisatie daartoe gegeven.»

Koningsbergen, 8. September 1840.

(get.) FREDERIK WILLEM.

Aan den Luitenant-Generaal
VON WRANGEL.

(B.)

De bovenstaande schets der eerste proeven van gevolggaving aan het koninklijk Pruisisch kabinets-bevel, draagt door hare eenvoudigheid, de kentekenen van waarheid. Geene overdrevenheid is er in te bespeuren, terwijl de schrijver, aan het Pruisische leger vreemd, duidelijk genoeg te kennen geeft, dat er in de uitvoering te wenschen is overgebleven; — iets dat degenen die eenige menschen- en zaakkennis bezitten, vanzelf zouden gevoeld hebben.

Met de mededeeling dezer bijzonderheden, hebben wij voornamelijk op het oog gehad, te doen gevoelen, dat de praktische kennis der reglementaire scholen *alleen* voorzeker niet voldoende was voor degenen, die hier als aanvoerders van hoofden onderdeelen moesten optreden, indien namelijk die scholen zich niet verder uitstrekken dan tot de grenzen van het gewone exercitie-veld. De school-manoeuvres, dienstbaar om de troepen de zoo noodzakelijke manoeuvreervaardigheid te doen verkrijgen, zullen hier toch evenmin als in den oorlog zelve, eene hoofdrol gespeeld hebben. Het gansche gebied dat hier te doorloopen was, was dat *der toegepaste taktiek*, en *die der velddienst in het groot*. Had nu de Pruisische monarch datgene kunnen vergen, wat hier gevorderd werd, indien er geene *handleidingen* voor zijn leger bestonden, waaruit de aanvoerders van hoogere en lagere graden, de rigting van den wil des konings konden ontwaar worden? Zouden zij, met de verouderde scholen van *Frederik II*, zouden zij zelfs met de vier scholen, zooals die nog in het reglement van 1791 vervat zijn, hebben kunnen volstaan? Wij laten dit ter beslissing aan onze lezers over.

Dit leidt ons als van zelf op de wijze, hoe men dikwerf de vreemde legers beoordeelt. Men reist, men verblijft eenigen tijd in vreemde garnizoensplaatsen, men ziet gewone exercitien en paraden, men bezoekt kazernen en stallen, men maakt aantekeningen, en men velt eindelijk een oordeel. Dit oordeel over de *uitwendige zaken* die men gezien heeft, kan zeer juist en zaakkundig zijn. Men kan vergelijkingen maken, en die vergelijkingen kunnen voor- en nadeelig zijn, ten opzichte van datgene wat men in zijn eigen land bezit; maar kunnen soortgelijke parallelen beslissen over het morele, het intellectuele en vooral over het oorlogs-gehalte der troepen, die met elkander vergeleken worden? Wij kunnen ons bedriegen, doch wij geloven het niet.

Tot de beoordeeling van het oorlogs-gehalte van eenen troep, behoort — naar onze wijze van zien — eene voorafgaande grondige studie van al deszelfs instellingen, zoowel morele, intellectuele, technische als taktische; daartoe behoort de kennis der *bepaalde hoofdstrekking* van alle takken van onderwijs. Daardoor vormt men zich eenen maatstaf, en eerst met dien maatstaf als handleiding, kan men, dunkt ons, grondig oordeelen; wanneer men dan namelijk in de gelegenheid is, om alle die takken, van de laagste af tot de hoogste toe, op eene eenigzins uitgebreide schaal, in werkelijkheid en in werkdadigheid te beschouwen.

Zoo zou men, b. v., zeer moeijelijk over het oorlogsgehalte der Pruisische troepen kunnen oordeelen, op eene bloote en voorbijgaande beschouwing hunner elementaire taktische oefendheid, op de paraden, de gewone exercitie-velden, zelfs op

de gewone voorafbepaalde, lang te voren bestudeerde manoeuvres. Die beschouwing zou — het is waar — kunnen bijdragen, om de trappen te kennen, waar langs men geklommen is, om de hoogte te bereiken, waarop men den troep, bij gelegenheden zoo als die door *de Algem. Mil. Zeitung* omschreven is, vermeent te kunnen stellen; doch eerst bij zulke gelegenheden kan het oordeel tot rijpheid komen, kan de al of niet doelmatigheid der intellectuele en taktische opkweeking en het gehalte der hulpmiddelen doorgrond worden.

Het is voorzeker geene gemakkelijke taak, om op eene zoodanige wijze zich voor te bereiden tot het beoordeelen van troepen, en wij, die onze zwakke krachten beproefd hebben aan de studie eeniger legerorganisatie, hebben, in weerwil van eene aanhoudende inspanning, in weerwil van eene jarenlange lectuur van voorschriften, handleidingen, reglementen, enz., maar al te dikwerf ondervonden, dat ons nog te veel ontbrak, om in dien doolhof den waren weg te vinden. Waren wij nu in gelegenheid geweest de bovenbedoelde manoeuvres te zien, dan had ons wellicht onze studie der Pruisische legerorganisatie gediend, om voor 't minst de strekking der voorschriften en handleidingen, welke bij dat leger bestaan, meer van nabij te leeren kennen.

Het oordeelen, op grond eener voorbijgaande beschouwing van uitwendige vormen, leidt tot dwalingen, die maar al te dikwerf nadeelige gevolgen hebben voor den Staat, die dat oordeel inroept. Men brenge zich slechts voor den geest den tijd, toen *Frederik II* zijne troepen tot groote overwinningen voorbereide, en toen hij, na ze behaald te hebben, nieuwe scheppingen beproefde. Alles snelde naar Potsdam, om den grooten meester de kunst af te kijken: — men zag de vormen, prente ze in het geheugen, en men keerde terug, om ze in te voeren: men herinnere zich slechts eenen *St. Germain* in Frankrijk!! De vormen echter die *Frederik* te aanschouwen gaf, waren slechts het geraamte, — het wezen, de ziel en de strekking zijner krijgsvoering waren onbemerkt gebleven, stierven zelfs na zijnen dood in het Pruisische leger uit, om te glansrijker in een vreemd leger — bij het Engelsche namelijk — onder eenen *Wellington*, voor een gedeelte, weder te voorschijn te treden. — Komen wij echter tot het onderwerp terug.

Te oordeelen naar den aard der reglementen en meer algemeene voorschriften, welke in het Pruisische leger voor alle wapens en in het bijzonder voor de infanterie bestaan, moeten wij tot het besluit komen, dat dat wapen groote vorderingen gemaakt heeft naar het eigenlijke doel der soldatenopkweeking. De uitvoering en verwezenlijking van het bedoelde koninklijke bevelschrift, hebben derhalve eenen toebereidenden grondslag gehad, en wanneer wij geroepen werden, om vergelijkingen te maken tusschen deze en de voorschriften die bij ons

bestaan voor de opkweeking onzer infanterie, dan gelooven wij ons sterk genoeg om te kunnen betoogen, dat een *meerdere* voortgang wenschelijk ware.

Even zooals de generaal-majoor *List* in 1854 partij trok van datgene, wat de Pruisische kolonel *ron Decker* wenschelijk achtte voor de Pruisische artillerie te velde, en die voorstellen in praktijk bragt, ze met zijne rijpe ondervinding aanvulde, wijzigde en verbeterde, en daardoor eene geheel nieuwe schepping of aanvulling voor onze artillerie-taktiek daarstelde, toen zelfs de Pruisen nog geene deze voorstellen in praktijk gebragt hadden — waarom, vragen wij, heeft men niet evenzoo bij onze infanterie diezelfde zucht tot beproeving en tot voortgang bespeurd? Moest het bij de ijverige, maar niet ondersteunde proeven tot invoering der kompagnies-kolonnen, tot verbetering van ons gebrekkig tirailleur-stelsel blijven? De moeite die het gekost heeft, om de bajonet-schermkunst nuttig en doelmatig te beschouwen, heeft immers genoegzaam doen zien, dat wij nog niet op de *bestudeerde* hoogte waren. Wij leven nu echter in een geheel ander tijdperk; de man, die onze artillerie-taktiek hooger heeft gevoerd dan ze elders bestaat, staat nu aan het hoofd van ons geheele krijgswezen, en, te oordeelen naar de vruchten van zijnen eersten arbeid, zal weldra overal den ingeroepen voortgang blijkbaar worden, en leven komen, waar rust heerschte.

J. C. VAN RIJNEVELD.

De Kavallerist tegenover den Bajonet-vechter.

Het voordeel van de bajonet-schermkunst is zoo algemeen bekend, dat wij het noodeloos achten, het nog nader uiteen te zetten. In alle landen van Europa, waar men de taktische opleiding van den soldaat op prijs stelt, is men dan ook sedert geruimen tijd bezig om de infanterie in die kunst te oefenen; bij eenige mogendheden is zij zelfs reglementair aangenomen, zooals ook nu bij ons het geval is; zoodat het thans niet meer van den ijver van den chef afhangt, zijn regiment hierin al of niet in te oefenen, waardoor de parade-cultuur, indien wij ons niet vergissen, eene kleine nederlaag heeft ondergaan, en onze infanterie eene groote schrede voorwaarts gemaakt heeft.

Het valt niet te ontkennen, dat de infanterist door deze oefening eenen belangrijken voorwaartschen sprong op den kavallerist heeft gemaakt; maar des te meer is het te verwonderen, dat men nog zoo weinig hoort of leest van de oefening der kavallerie tegen den bajonetschermer, iets dat toch allernoodzakelijkst is, wil zij niet ten achteren blijven en hare achtere-loosheid eenmaal duur betalen.

Het eenige dat ons nog hieromtrent voorgekomen is, is een leiddraad van den heer P. Z., een Saksische kavallerie-officier, die zeer vele uitmuntende artikels over de schermkunst en de kavallerie geleverd heeft.

Wij gelooven derhalve voor het oogenblik niet beter te kunnen doen, dan in weinige woorden de gedachten van den heer P. Z. omtrent dit punt mede te deelen.

Het gevecht van man tegen man.

De lansier tegen den infanterist.

ALGEMEENE REGELS.

De infanterist wacht zijne tegenpartij af met geladen geweer en de bajonet op hetzelfde geplaatst. De lansier zal den infanterist in den draf en al heen en weder slingerende, naderen. Heeft de infanterist geschoten, dan rijdt de lansier pijlsnel op hem aan en tracht hem te doorsteken of overhoop te rijden.

De lansier moet de lans niet vast gesloten onder den arm houden, noch van de lansslagen gebruik maken, daar deze te ligt afgerepareerd en op den loop van het geweer in stukken geslagen worden, of wel zal de ruiter hierdoor een' sterken terugstoot in het schouderblad gevoelen. Hij tracht dus door schijnstooten het pareren van den steek voor te komen.

Heeft de lansier misgestoken, dan keert hij om, nadert den infanterist aan de linker zijde, en tracht nu met de lans over den linker arm, dezelfde steken toe te brengen, waarbij hij, na iederen steek, de lans snel moet terugtrekken en van de schijnstooten gebruik maken.

De schijnstooten moeten hoofdzakelijk naar het gezigt, doch de werkelijke stooten naar het benedengedeelte van het lichaam gerigt worden, omdat: 1°. ieder mensch het meest geneigd is zijn gezigt te dekken; 2°. omdat het geweer, bij den overgang uit de parade van eenen hoogen stoot tot eenen lageren, eene groote ruimte te doorloopen heeft.

Laat de infanterist zich niet door de schijnstooten verleiden, dan worden deze terstond verwezenlijkt.

Zoolang het tweegevecht duurt, is het voldoende, dat de lansier de kleine volte in den stap beschrijft, hierbij zorgvuldig oplettende van zijn paard goed verzameld te houden, om terstond op den infanterist los te rijden, zoodra deze, door het aanhoudend omdraaijen, onzeker begint te worden; of hij moet zich snel van hem verwijderen en den galop aannemen, indien de lans door eene parade met kracht omlaag geslagen werd, en de infanterist snel op hem toe wilde springen, waartoe deze zeer geneigd is, uithoofde van het voordeel dat dit hem oplevert.

De lansier zal den gang ook dikwijls uitstrekken om zijne tegenpartij te vermoeijen en tot valsche bewegingen uit te lokken, waarvan hij terstond gebruik moet maken.

Is de infanterist eenmaal aan het wankelen gebracht, doet hij een' mispas of valschen sprong, hetgeen in den oorlog, door vermoeidheid van den marsch en het gewigt van den ransel en de patroontasch, zeer ligt gebeuren kan, dan moet de lansier zijne werkzaamheid verdubbelen, en hem overhoop rijden of steken, doch hij moet zich vooral wachten van dit niet te vroeg te doen, ten einde zich aan geene kolfslagen bloot te stellen, die zeer gemakkelijk toe te brengen zijn.

Heeft de lansier zyn pistool geladen, dan zal hij dit, terwijl hij om den infanterist heenrijdt, uittrekken en hem hiermede op 5 à 6 passen afstands overhoop schieten, of hem er mede dreigen, om zich over te geven; is het niet geladen, dan dreigt hij hiermede, of laadt het spoedig, gedurende de volte.

Daar van de honderd tweegevechten, er geen twee volkomen aan elkander gelijk zijn, en het veelal met den eersten aanren of het eerste schot beslist is, zou het onmogelijk zijn, om bijzondere regels voor alle gevallen op te geven; de ware kavallerist zal de algemeene regels naar de omstandigheden weten te wijzigen.

De sabel tegen de bajonet.

Het naderen van den infanterist. De met de sabel gewapende ruiter, nadert den infanterist op dezelfde wijze als voor den lansier voorgeschreven is. Is het hem gelukt den infanterist tot een vroegtijdig vuurgeven uit te lokken, dan zal hij de laatste 20 à 25 ellen in den renloop afleggen, om den infanterist, die door het misschieten eenigzins van zijn stuk is geraakt, bij den eersten aanloop overhoop te rijden, waarbij hij de oplettendheid moet hebben, van zijn paard een weinig links te besturen, om den infanterist aan zijne regter zijde te houden, naardien het dezen geleerd wordt regts af te springen, ten einde zich aan de linker zijde van het paard te plaatsen. Mislukt deze poging door de welberadenheid van den infanterist, dan moet de ruiter zijn paard snel regts wenden en spiraalvormig om den infanterist heenrijden, zoodat deze onophoudelijk van stelling moet veranderen, waarbij de ruiter tracht hem eenige nadrukkelijke houwen naar het hoofd of de schouders toe te brengen. De twee of drie eerste volten moeten in den galop uitgevoerd worden, ten einde den infanterist te noodzaken zich zoo snel mogelijk om te keeren, om naar alle zijden front te maken, waardoor hij dikwijls duizelig zal worden; de welberaden infanterist zal uit dien hoofde niet lang omdraaijen, maar op den kavallerist toespringen en naar hem stooten, welke beweging echter, uit-

hoofde van de onzekerheid, die door het snel omdraaijen te weeg is gebragt, gemakkelijk af te pareren of te ontwijken is.

Is deze plotselinge aanval, die niet meer dan een minuut duren zal, mislukt, dan moet men naar andere middelen omzien, waarbij list met moed behoort gepaard te gaan. De dragonder bevindt zich nu in eenen minder gunstigen stand dan de lansier; zich in een staand gevecht in te laten, is voor hem niet raadzaam, omdat het pareren van de krachtige bajonetsteken eene zeer moeilijke zaak is.

Heeft men nu de karabijn of het pistool nog geladen, dan is het oogenblik daar, om van een dezer twee vuurwapens gebruik te maken, of men moet den infanterist steeds nabij blijven (op 12 ellen afstands), waarbij men zorgt dat het paard niet in den neus door een' bajonetsteek gewond wordt. De infanterist moet goed in het oog worden gehouden, ten einde hem het herladen te beletten, waartoe hij alle moeite zal aanwenden. Op het oogenblik dat men vuur geeft, moet men de sabel grijpen en den aanval nogmaals beproeven; mislukt ook het schot, 't welk als eene onervarenheid in het vuren kan aangemerkt worden, dan begint het regts om den infanterist heenrijden op nieuw.

Heeft de kavallerist bij toeval een pistool gevonden en overkompleet bij zich, dan werpe hij dit den infanterist naar het hoofd.

Zijn al deze middelen zonder gevolg gebleven, staat de infanterist nog ongeschonden daar en gereed om den kavallerist weder af te wachten, dan schiet dezen niets anders over dan zich te verwijderen, zich meer te oefenen en eene zwakkere tegenpartij te zoeken.

Vergelijkt men nu de persoonlijke gevechtsverhouding, dan schijnt men daaruit te kunnen opmaken: 1°. dat de lans boven de sabel te verkiezen is; 2°. dat door het pistool- of karabijnvuur de aanval van een kavallerist zeer gevaarlijk voor den infanterist kan worden, en 3°. dat de infanterist niet altijd overwinnaar zal blijven, zooals door sommigen beweerd wordt.

Het zal hiertoe echter noodzakelijk zijn, den kavallerist met de middelen bekend te maken welke hem ten dienste staan, en hem hierin ten naauwkeurigste te oefenen; dewijl het toch hoogst verkeerd zou zijn te gelooven, dat hij dit als het ware van zelf zoude leeren. De bekwaamheid is niet iedereen aangeboren. Kennis van de schermkunst in het algemeen en van de bajonet-schermkunst in het bijzonder, is een onontbeerlijk vereischte. Men moet de hulpmiddelen van de tegenpartij kennen, om hem andere van gelijke of grootere werkzaamheid tegen te kunnen stellen. Het groote nut van de schermkunst met de sabel is nog niet genoeg op prijs gesteld geworden. Men verwacht veelal den *geest* met de *methode*, en gelooft, dat, daar die methode in het werkelijke gevecht weinig of

niet in zijn geheel kan gevolgd worden, de geheele oefening voor het praktische leven geene waarde heeft, maar men vergeet, dat moed, tegenwoordigheid van geest, zelfsvertrouwen, in een woord alle morele hoedanigheden, hierdoor merklijk vermeerderd of op de beste wijze verkregen worden. Het zijn juist deze eigenschappen, welke de bekwame bajonet-vechter zich door deze oefeningen eigen gemaakt heeft, die hem het overwigt geven, hetwelk de oppervlakkige beschouwer in de methode of in den dooden vorm gelooft te vinden.

Indien men zich nu met de afrigting van den ruiter en het behandelen van zijne wapens, zooveel moeite heeft gegeven, als tot nu toe met den bajonet-schermer plaats heeft gehad, dan eerst zal men beter over de verhouding tusschen den infanterist en kavallerist kunnen oordeelen.

Oefening van den lansier.

Hoogstnoodzakelijk is het dat de kavallerist, zonder een *Baptiste Loisset* te zijn, volkomen meester van zijn paard is.

Het oefenen in de behandeling der lans, moeten tot den hoogsten trap van behendigheid voortgezet worden.

Daar het juisttreffen eene hoofdzaak is, moet de lansier hierin goed op een ahangenden bal en later op eene beweegbare pop, die door lijnen heen en weder getrokken wordt, geoefend worden. Hoe kleiner het doel is, des te zekerder wordt de hand en het oog.

Vervolgens worden eenige afzonderlijke ruiters als bajonetvechters geplaatst, om alle sprongen en bewegingen van de bajonetvechters na te doen, ten einde de paarden daaraan gewoon te maken.

Oefening van den kavallerist zonder lans.

De dragonder moet even goed met de hulpmiddelen der bajonet-schermkunst bekend zijn als de lansier, en wat meer dan in het gewone in de lucht houwen en steken geoefend worden. Het caroussel-rijden, het spoedig verwisselen van het pistool en de sabel, en omgekeerd, waarbij het eerste niet in den holster en de laatste niet in de scheede behoeft gestoken te worden, moet veel worden geoefend; houwen, steken en schieten naar eene beweegbare pop, kan men ook als zeer doelmatig beschouwen.

Hier meer in details te treden achten wij niet noodzakelijk; het is voldoende dat men den weg gewezen heeft.

Meer stof tot beschouwing levert echter de praktische uitvoering dezer oefeningen met de infanterie vereenigd, op. Hier zal men menige bedekte klip ontmoeten, waartegen de wil van eenige weinigen schipbreuk lijdt.

Boven alles moeten beide partijen: infanterie en kavallerie, volkomen overtuigd zijn, dat hunne wederzijdsche afrigting en strijdkrachten door deze wedkampen tegen elkander, tot den hoogstmogelijken trap van volmaking gebragt worden. De schrijver dezes kan zich niet vereenigen met het denkbeeld, door sommigen geuit, dat het vertrouwen van den kavallerist in zijn wapen hierdoor verminderen zoude. Hij die zich door eenige ongunstige uitkomsten zoude laten afschrikken, ver-raadt weinig geestkracht; die zich door zwarigheden laat te-rughouden, toont weinig scherpzinnigheid. De oorlog bevat eene reeks van daden, die bij hare uitvoering het bewijs op-leveren kunnen van een aantal zeer ingewikkelde vraagstukken, welke opgelost moeten worden. Die dit niet wil of niet kan doorzien, is met eenen (om geene harde uitdrukking te gebrui-ken) zeer werkeloozen geest begaafd.

Indien de kavallerist bij eenige praktische oefeningen te kort is geschoten, is zulks eensdeels daaraan toe te schrijven, dat de kavallerist weinig of niet met deze vechtwijze bekend was, en door het nieuwe daarvan verrast werd, of wel, dat de ruiter met een verwaand zelfsvertrouwen op zijne strijdvaar-digheid is te werk gegaan; een zwak, dat even nadeelig is als het geheel ontbreken van vertrouwen, hetgeen natuurlijk be-straft moest worden. Bij eene herhaalde oefening, bemerkte men de vorderingen en toenadering tot herstelling van het even-wigt, en menige sabelhouw of lansstoot werd met goed gevolg toegedeeld. De wedkamp versterkt alle krachten, het verhoogt de aanvallende en verdedigende elementen der strijders, en leert de wederzijdsche krachten kennen. Waarom valt de ka-vallerist liever zijns gelijken aan dan andere troepensoorten? Is het niet omdat hij de strijdwijze van zijn wapen beter beoordeelen kan? Indien de kavallerist bekend ware, hoeveel oefeningen er toe behooren om een' ervaren bajonetschermer te worden, dan zou hij voor den toekomstigen roem van zijn wapen geene vrees hebben; doch de ridderlijke geest en eene aanhoudende oefening moeten tevens niet uit het oog worden verloren.

De hoofdzaak bij deze wederzijdsche oefeningen is, alles te vermijden wat de gemoederen der strijdende partijen verbitte-ren kan. Integendeel moet de kameraadschap er door verhoogd worden; de oefeningsplaats is van het slagveld duidelijk te onderscheiden.

Het zoude inderdaad belagehelijk zijn, indien de geheele Ne-derlandsehe infanterie zich vijandig tegen de kavallerie ver-bond. Het is daarentegen groot en edel, dat alle troepensoor-ten van een en hetzelfde leger zich naauw verbinden, om ge-meenschappelijk den vijand des vaderlands te bestrijden.

Alleen bekrompen korpsgeest kan het nadeelig beschouwen, dat de wapensoorten elkanders zwakke en slechte zijde leeren kennen, om uit die kennis de grootst mogelijke partij te-

gen den vijand te trekken. Zij strijden immers nimmer te-gen elkander.

Bij het Saksische leger hebben wijze maatregelen en veror-deningen alle oneenigheden van dezen aard weten voor te komen.

Daar het echter niet onloochenbaar, noch af te keuren is, dat ieder wapen in het bijzonder een zeker zelfgevoel heeft, zoo moet deze teedere zaak met veel omzigtigheid behandeld worden. Uit dien hoofde is het een nadeelige maatregel, de eerste oefeningen in het openbaar te houden, en den onbe-drevenen aan het gelach van eene onwetende menigte bloot te stellen. Men herinnere zich dat de ridders zich in het ge-heim oefenden voor en aler zij openlijk deel aan de Tour-nooijen namen. Zoodra echter de beide partijen eenige be-hendigheid hebben verkregen, zijn openlijke wedkampen tot opwekking van den krijgsgesest allezins aan te bevelen.

B. v. M.

BESCHOUWING

DER

LIGTE RUITERIJ EN DER ONGEREGELDE RUITERBENDEN
IN DE ONDERSCHIEDENE WERELDDEELEN.

(Vervolg van n°. 9 en Slot.)

De generaal PAEZ en zyne ruiterbenden in Zuid-Amerika.

Onder degenen die zich door hun genie uit het niet der onbekendheid tot de beroemdheid van ware krijgsoversten heb-ben weten te verheffen, valt ons in het oog den overwinnaar van *Morillo*, den generaal *Paez*, die de Spaansche magt in Zuid-Amerika den doodsteek toebragt, en het bewijs leverde wat het krijgsgenie kan uitvoeren.

Paez was het, die eene nieuwe strijkracht uit de verstrooide bevolking dier wijduitgebreide streken wist te voorschijn te roepen. Men verzekert dat zijne magt nimmer 5000 man te boven heeft gegaan, terwijl de Spanjaarden hem 8000 man, uit Europa gekomene en in den volsten zin geregelde troepen tegenstelden. Daar hunne bevelhebbers daarenboven de mili-taire punten van het land bezet hielden, kon openlijk geweld hem niet regtstreeks tot zijn doel voeren, en moest hij aan-vankelijk zijn enig uitzigt op de snelheid zijner bewegingen vestigen, waartoe hij dan ook alles wist te doen medewerken. Zijn troep, alleenlijk uit ruiterij zamengesteld, zoo ligt gewa-pend en uitgerust als het de uiterste behoefte slechts toeliet, werd steeds door een drievoudig getal paarden vergezeld, die niet aan de hand geleid, maar in een troep voortgedreven wer-den. Dikwerf gebeurde het dat zijne ruiters driemaal denzelf-den dag van paarden verwisselden. Gedurende deze marschen

en in de schermutselingen met den vijand, gewendde *Paez*, zijne manschappen aan de strengste ondergeschiktheid en aan alle ontberingen, hetgeen hem niet bezwaarlijk viel bij de woeste herdersvolken waaruit zij bestonden, terwijl hij hen tevens leerde, den vijand onder de oogen te zien en meer en meer te trotseren.

Wij hebben van ooggetuigen een aantal bijzonderheden van dezen zonderlingen worstelkamp vernomen, en de kleederdragt gezien, die tot uniform verstrekte. Een strooehoed met breeden rand, welke het hoofd beschermde, de linnen pantalon, een hembd en de korte Spaansche mantel, waren met der daad de best geschikte kleeding voor eenen troep, bestemd om den krijg te voeren in een klimaat, waar des zomers brandende hitte heerscht en in den winter geweldige plasregens neerstorten. Bij het zwemmend doorgaan der rivieren, werd de geheele kleeding van den man, en somtijds zelfs de ligte uitrusting van het paard, door den ruiter op zijn hoofd bevestigd; daardoor kon de marsch, zoodra de oever bereikt was, voortgezet worden, zonder dat men behoefde te vreezen, dat de natte uitrusting den rug van het paard beschadigde of de kleeding de gezondheid der ruiters benadeelde.

Deze zwerfende krijg duurde twee jaren, gedurende welke *Paez* de grootste bedrijvigheid met de meestmogelijke voorzigtigheid paarde, welke laatste inzonderheid vereischt, dat men zich van den geest des troeps verzekert, alvorens denzelfden regtstreeks ten aanval van eenen talrijker, beter gewapenden en geoefenden vijand aan te voeren. Na op deze wijs den vijand langen tijd vermijd en zijn' troep in adem gehouden te hebben, ging hij eindelijk ten aanval over, en, toen het vlugten voor goed stakende, begon hij die reeks van bewonderenswaardige aanvallen, welke ongelooflijk voorkomen, waarbij hij noch levensmiddelen, noch artillerie, noch iets van al datgene had te dekken, wat onze Europesche legers zoozeer belemmert: waarbij hij gewoonlijk de vijandelijke slagorde doorboorde, om zijn' troep achter het front te scharen 't welk men hem had tegengesteld, terwijl hij daarbij nimmer de geringste gelegenheid liet ontsnappen die hem voordeel kon aanbrengen. Aldus op zekeren dag tegenover de hoofdmagt des vijands in stelling zijnde, deed hij, toen er een wind uit eene hem voordeelige streek opstak, den brand steken in het digte, verdroogde gras, 't welk ieder jaar dezen vruchtbaren grond bedekt: Schroomelijk was de verwarring die zulks onder den vijand veroorzaakte, waarop hij — het oogenblik van wanorde te baat nemende, welke het springen der vijandelijke kruidwagens en de nooddrang om het vuur te ontvlugten, bij zijne tegenpartij te weeg bragten — eene dier doordringende aanvallen uitvoerde, welke het vijandelijk leger overhoop wierp en ten eenemaal buiten staat stelde om verder het veld te houden.

Volkomen stemmen wij met den generaal *Dembinsky* in, die dit als bewijs heeft aangevoerd van de groote gevolgen, welke met zoodanige ligte, ongeregelde benden, onder een goed aanvoerder, kunnen verkregen worden. Zoo ergens toch, is het voorzeker bij de ligte troepen een onvermijdelijk vereischte tot het verrigten van uitstekende wapenfeiten en om hunne geheele geduchtheid te kunnen ontwikkelen, dat de aanvoerder met al die geest- en lichaamshoedanigheden zij toegerust, die hem ten voorbeeld van navolging, tot ideaal aan alle zijne onderhebbenden kan doen verstrekken, hem hun onbegrensd vertrouwen doen verwerven, en dit vertrouwen door luisterrijke uitkomsten regtvaardigen; alsdan zijn er geen perken meer voor het gewaagde van ondernemingen die nog uitvoerbaar zijn te achten, daar men dusdanige benden het onmogelijk geoordeelde, onder zoodanige leiding, met wonderbaar geluk ziet verwezenlijken. Zoodanig waren een *Trenk* met zijne Pandoeren, een *Ziethen*, een *Suwarow* in de latere jaren: voorts een aantal Fransche veldoversten, een *Murat*, *Ney*, *La Salle*, gelijk mede een *Schill* en een hertog *van Brunswyk*; of, zoo als in den worstelstrijd in het Pyrenesche schier-eiland, een *Mina*, een *El Pastor*, en later *Zumala-Carreguy* en *Cabrera*, die door hunnen onbegrijpelijken invloed op den geest hunner onderhebbenden, met deze, uitkomsten wisten te verkrijgen, die buiten alle berekening lagen. Zoo was het hier een *Paez* wiens persoonlijkheid zóóveel uitwerkte, en van wiens aard en ondernemingen het dan ook niet ongepast zal zijn eenige bijzonderheden mede te deelen, om ten sleutel der wondermagt te verstrekken, waardoor hij, aan de spits van ongeregelde, slecht uitgeruste ligte benden, in staat was, zulke groote wapendaden te verrigten, terwijl diezelfde benden, onder een aanvoerder van minder allooi, slechts tot vernielen en vlugten bekwaam, en weinig meer dan eene verachtelijke roversbende zouden geweest zijn.

Paez uit de onbekendheid in den Amerikaanschen onafhankelijkheids-oorlog te voorschijn getreden, heeft zich-zelf gevormd en den weg tot eene hoogere krijgsbetrekking gebaad. Zijn moed, zijne onversaagdheid en het aanhoudend gelukkig slaagen van welbemaande en gepast uitgevoerde ondernemingen, hadden hem eene vermaardheid doen verkrijgen, waardoor hij de algemeene aandacht op zijn persoon en zijne daden vestigde, terwijl zijne behendige bewegingen, de rustelooze snelheid in de vervolging, en het te nut maken der behaalde voordeelen, hem evenzeer tot een schrik voor zijne vijanden, als een voorwerp van afgodische vereering zijner onderhebbenden deden worden, zoodat het genoeg was, om algemeene ontsteltenis te verspreiden, wanneer de maar zich verbreedde, dat hij in de vlakte aflaalde. Zoo bevond hij zich eens aan het hoofd van 4000 bravo's, die hem blindelings gehoorzaamden,

zich onder zijne aanvoering onoverwinnelijk achtenden, en die die hij door eene juist gepaste populariteit onverbrekkelijk aan zich had weten te verbinden. In tijd van rust steeds onder de zijnen, zag men hem, die in zijne levenswijs niets boven hen vooruit wilde hebben, hetzelfde voedsel met hen deelen, uit denzelfden beker met hen drinken, zijn cigaar aan die van een hunner aansteken en in bunne vermaken deelen.

Maar wanneer zijne onverflauwde waakzaamheid hem het bericht van de nabijheid des vijands deed toekomen, dan was ook zijn toeroep: «komt, wakkere makkers!» voldoende om hen in weinige minuten strijdvaardig en gereed te doen staan om de bevelen van hunnen geliefden aanvoerder, onder wien zij zich onwederstaanbaar waanden, uit te voeren. Dit vertrouwen moest zich dagelijks nog te sterker vestigen, daar hij nimmer in eenig gevecht, waarin hij zelf het opperbevel voerde, te kort geschoten was.

Uit neiging en ten voorbeeld der zijnen steeds rusteloos werkzaam, zag men hem, in oogenblikken van rust, zijn tijdverdrijf zoeken in het overhoop rijden en doorsteken van eenen wilden stier uit eene kudde. Soms reed hij achter het dier, greep deszelfs staart en draaide dien met zoodanig geweld en snelheid, dat de stier nederstorten moest. Was er niet spoedig iemand bij de hand om den stier af te maken, dan hieuw hij met zijne sabel hem de pezen door en rende weg, waarop de zijnen het dier verder slagteden en ten maaltijd toebereidden.

Van zijne persoonlijke dapperheid gaf hij onder anderen een blijk in het onder *Bolívars* opperbevel, ongelukkig uitgevalen gevecht van *Ortez* (April 1818), waarin hij met zijne ruitery den terugtocht dekte en door eenige stoute aanvallen het overschot van het voetvolk redde. Zoodanig had hij zich bij deze gelegenheid gekweten en ingespannen, dat hij, na den laatsten schok, zich uit het gewoel verwijderd hebbende en afgestegen zijnde, ten gevolge der kampwoede, door een zenuwtoeval overvallen werd en bewusteloos nederzeeg. De overste *Englisch* bragt hem, door het besprengen met water en eenig geestrijk vocht, weder tot zich-zelfen, als wanneer hij, na dankzegging voor de bewezene hulp, op zijne nevens hem liggende bloedige lans wijzende, tot gezegden overste zeide: dat hij ongesteld was geworden, toen hij den veertigsten vijand daarmede had doorboord, en hij hem nu dit wapen als vriendschaps-pand aanbood.

Gruwzaam en onmenschelijk werd deze krijg gevoerd, waarvan de Spanjaarden het eerste voorbeeld gaven, en er steeds mede voortgingen. Ook *Paez* bleef, in overeenstemming met het hartstogtelijk nationaal karakter, hen geenszins de wedervergelding schuldig, en sedert *Morillo* de krijgsgevangene insurgenten lijfsgenade had ontzegd, schonk ook hij geen Spanjaard

meer het leven. Bij deze barbaarsche uitoefening van het regt van weervergelding, blonk bij hem echter nog eenen ridderlijken geest door, waarvan hij, zoowel als van zijne buitengewone strijdgevoelendheid, een zonderling blijk gaf in den slag van Calabozo. Eenige welgeslaagde aanvallen, door welke de koninklijke troepen tot wijken waren gedrongen, hadden hem in eene opgeruimde stemming gebragt, toen men hem een te paard zittend gevangen Spaansch officier aanbragt; hij deed dezen eenige vragen, en gelaste toen de zijnen, den gevangenen het welbekende lot te doen ondergaan. Hartroerend smeekte de Spanjaard om zijn leven. «Goed,» sprak *Paez*, «rijdt naar gindschen boom,» dien hij hem op zekeren afstand wees, «en jaagt van daar zoo snel weg als gij kunt, maar pas op dat ik u niet inhaal!» De Spanjaard reed tot den boom, wierp een blik terug en begon den wedloop. Weldra echter had *Paez* hem ingehaald, en maakte zich juist gereed hem met zijne lans van het paard te steken, toen de Spanjaard, in den doodsangst, nog tegenwoordigheid van geest genoeg behield om te zeggen: «De generaal *Paez* is te edel om misbruik van een voordeel te maken. Mijn paard is afgemat en kon niet rennen: geef mij het uwe onder dezelfde voorwaarden, en ik denk mijn leven te kunnen redden!» «Het zij zoo!» riep *Paez* uit, en oogenblikkelijk had de verwisseling van paarden plaats. De Spanjaard reed naar den boom terug, en begon op nieuw zijn loop op dood en leven. *Paez* had intusschen het vermoede paard van den koninklijken officier bestegen en joeg hem achterna. Hoezeer deze, door doodsangst gedreven, zich inspande om zijnen vervolger te ontsnappen, won deze echter steeds meer veld op hem, en op eenen afstand van twee engelsche mijlen, werd de ongelukkige Spanjaard door hem ingehaald, en door de lans van den insurgentenbevelhebber doorregen.

Zoo handhaafde hij, gedurende den geheelen onafhankelijkheids-krijg, den aan het hoofd zijner dappere legerscharen verworven roem, welke hem tot de hooge onderscheiding bragt die hem sedert ten deel is geworden.

**** ...N.

VUURWERKERIJ.

NADERE ONTWIKKELING VAN HET MEIJERSCHE STELSEL.

(Vervolg van n°. 4.)

De Spuitsassen.

De spuitsassen behooren uit den aard der zaak onder de *dryfsassen* van de krachtigste soort, namelijk onder die sas-

sen, welke de grootst mogelijke volume gas ontwikkelen, wier spankracht evenredig is aan het weerstands-vermogen der insluiting (huls).

De ontwikkeling van drijfkracht kan plaats hebben:

a. In eenen onmeetbaar korten tijd.

b. Eenigen tijd aanhoudend.

De verschillende gebruikelijke buskruid-mengsels kunnen bij hunne verbranding de bedoelde drijfkracht voortbrengen:

1. Gekorrelde zijde in eenen onmeetbaar korten tijd.

2. Als poeijer sterk ineengedrongen en ingesloten, eenigen tijd aanhoudende.

Het zoogenaamde meelpulver kan alzoo als spuitsas worden aangemerkt, dewijl de ondervinding geleerd heeft, dat, indien men het meelpulver, in hulsen of kokers van klein kaliber, met groote kracht ineendrukt, zoodanig, dat er slechts eene zeer dunne schijf aan de oppervlakte van de dunne sas-zuil gelijktijdig kan verbranden, de achtereenvolgende verbranding van de evenwijdig loopende schijven of schichten, langzaam genoeg plaats heeft, om de uitstrooming van het ontwikkelde gas door eene vernauwde opening te doen plaats hebben.

Sputen en drijven komen hier beiden op hetzelfde neder; want er wordt gevorderd een vuurstraal, van uit een *vast* punt, op de grootst mogelijke hoogte te sputen of te drijven. In de vuurwerkerij gebruikt men echter meer eigenaardig het woord drijven, wanneer er eene aanhoudende *verplaatsing* van het oorsprongs-punt van den vuurstraal verlangd wordt. In het laatste geval wordt voor lust- en seinvuren, niet minder dan in het eerste, een vuurstraal gevorderd die de grootst mogelijke uitgestrektheid of lengte heeft. Het meelpulver kan alzoo ook — onder bovenvermelde voorwaarde van sterke ineendrukking of verdigting — in de gebruikelijke acceptatie van het woord, als *dryfsas* dienen.

Aan de voorwaarde van elke spuitsas, namelijk om de meest mogelijke volume gas in een gegeven tijd te ontwikkelen, voldoet het meelpulver volkomen. Om nu het weerstandsvermogen van de insluiting in evenredigheid te brengen met het spannend vermogen van het gas — of omgekeerd, dat spannend vermogen in evenredigheid te brengen met den wederstand dien de insluiting bieden kan, en daarbij tevens de gevorderde werking voort te brengen — dit was het doel onzer nasporingen; vooronderstellende dat het Meijersche stelsel ons daartoe den zekersten, d. i. den wetenschappelijksten weg zoude aanwijzen.

De pruisische kapitein *Meyer*, heeft in zijn stelsel van lustvuurwerkerij geen gewag gemaakt van de afmetingen of kalibermaat zijner hulsen; iets dat bij de oude vuurwerkers op den voorgrond stond. De eerste gaf ook slechts eene propor-

tionele sasmenging op, of wees den weg aan om het voort te brengen gas naar willekeur te spannen of te ontspannen, daarbij opgevend de uitwerking dier spanning of ontspanning (*spuiten, drijven, vlammen, lichten*). De oude vuurwerkers, vastgehouden op den empirischen weg, en door ondervinding of overlevering, het verschil van kracht (oude term) hunner sassen, evenzoo het wederstands-vermogen hunner kalibermatige hulsen kennende, hebben daarentegen de verhoudingen hunner bijna oneindige reeks van sasmengsels, naar elke kalibermaat gewijzigd opgegeven. De vele werken over de lustvuurwerkerij, voor leerlingen en dilettanten geschreven, getuigen van deze zorgzame indeeling en splitsing hunner receptvormige sasmengsels. Met hunne betrekkelijk beperkte verdigtingsmiddelen, waarover zij gewoonlijk in de laboratoriums beschikken konden, en bij de eenmaal vast aangenomene afmetingen der verschillende kalibermatige hulsen, moesten zij, door de ondervinding geleerd, het beginsel aannemen, dat, naarmate de sas in kracht toenam, ook de hulsen waarin ze gedrukt werden, in kaliber moesten afnemen. Vandaar dat hunne spuitsassen — die toch meesttijds in hulsen van groot kaliber gebruikt worden — gewoonlijk veel geringer gasleveraars waren, dan die hunner drijfsassen, waarmede zij hunne hulsen van kleiner kaliber vulden. In de meestgeroemde werken over de vuurwerkerij, vindt men dan ook de eenvoudige meelpulver-sas, met bijvoeging van de eene of andere onbrandbare, maar vonk- of kleurgevende stof, in de series voor de hulsen van klein kaliber, hoogstens tot die van $\frac{1}{2}$ ℄ toe opgenomen.

Deze beginselen hadden ons eenen geruimen tijd tot rigtsnoer verstrekt, wanneer wij tot vuurwerkers-arbeid geroepen werden, of uit neiging het een of ander beproefden. Toen ons nu de tafel der proportionele sas-mengsels van *Meyer* onder de oogen kwam, en wij de verhoudingen der eerste serie als spuitsassen zagen aangeduid, kwam het ons in den aanvang voor, dat deze sassen geenszins in hulsen van groot kaliber, d. i. van 2 en 3 ℄ en hooger, te bezigen waren. Hier toch had men het bijna met de gewone verhouding der meelpulver-sas te doen. Bij eenig meerder nadenken werd het ons echter duidelijk, dat juist deze sas aan de eigenlijke voorwaarde eener goede spuitsas, namelijk als de grootste, meest spannen gas-leveraar, het beste moest voldoen, en dat, als men zich ten doel gesteld had, de grootst mogelijke uitwerking te verkrijgen, men de middelen moest opsporen, om aan de spankracht van het gas, dat hier ontwikkeld werd, een geëvenredigd sterker wederstandsvermogen tegenover te stellen. Dit had *M. Meyer* ter onderzoek overgelaten. Wij bepaalden ons dien ten gevolge:

1°. De goede en voldoende hoedanigheden der 1ste serie van mengsels, als spuitsassen, buiten twijfel te stellen.

- 2°. De spanning der ontwikkelde gas, in hulsen van $\frac{1}{2}$, 1, 2 en 3 C , van gebruikelijke afmetingen en keelopeningen te beproeven.
- 3°. Den graad van verdigting der sas te doen toenemen, indien de spankracht van het ontwikkelde gas het wederstands-vermogen der gewone hulsen overwon.
- 4°. De keel-openingen naar gelang der uitkomsten te wijzigen.
- 5°. De lengte der vuurstralen onder die verschillende omstandigheden waar te nemen.
- 6°. Bij het afnemen van de lengte der vuurstralen, waardoor men aan uitwerking zoude verliezen, naar gelang der waarnemingen, de hulswanden te versterken, en eindelijk:
- 7°. Den invloed en de werking van de bijvoeging der kleur- of vonkgevende zelfstandigheden, waar te nemen.

De eerste proeven hadden plaats met de verhouding van 80 meelpulver en 20 salpeterzwavel (75 salpeter 14,2 zwavel en 10,8 kool), zonder bijmenging van vonk- of kleurgevende zelfstandigheden, in hulsen van de gewone kalibers en afmetingen. Onder in de hulsen werd goede, drooge en gezifte leem geslagen, ter dikte van $\frac{3}{4}$ kaliber, welke met boren van de gebruikelijke afmetingen voor de keelopeningen, geboord werden. De sas werd goed, doch, zooals gewoonlijk, met de gebruikelijke slagen, inéengedrukt. Het gebezigde kardoespapier was van het beste soort en de hulsen met zorg vervaardigd.

Resultaten.

De $\frac{1}{2}$ C hulsen wederstonden de spankracht van het gas, doch brandeden, naauwelijks op de helft uitgebrand zijnde, onder de leemschijf door. Dit had telkens bij elke beproefde huls plaats. Door het verdikken der hulzen met een strook kardoespapier ter lengte van 0,60 el en ter breedte van 0,10 el, over de geheele lengte en breedte, met goede warme lijm bestreken, plakkende en sterk toegerold om het onderste gedeelte der huls, voorkwam men het doorbranden. Bij het onderzoeken dezer bestandgeblevene hulsen, ontwaarde men echter, dat bij de meeste nog twee à drie omwikkelingen waren doorgebrand.

Bij het proportioneel vergrooten der keelopening, waarbij het gas vrijer konde uitstroomen, en 't welk minder oponthoud ondervond, ook minder verhit konde worden, wederstonden de gewone hulsen deze werking, doch ten koste van de werking der drijfkracht.

Deze uitkomsten met de $\frac{1}{2}$ C hulsen, had ons met redenen beducht doen zijn, dat die van 1 C , zoo zij niet bezweken onder de spankracht van het ontwikkelde gas, dan toch door de sterke hitte van het gas zouden doorbranden.

De drie hulsen van 1 C , even als die van $\frac{1}{2}$ C en op de

gebruikelijke wijze geslagen, barsteden alle, na eenige weinige seconden gebrand te hebben, vaneen.

Een van de drie andere hulsen van 1 C , met dezelfde sas gevuld, maar geslagen met eenen slager, gevormd van een patroonroller van 24 C , inwendig met zooveel lood gevuld, dat zij een gewigt verkreeg van 2,5 N. P., de stampers met eenen sterken koperen schoen voorzien, leverden dezelfde uitkomst als de $\frac{1}{2}$ C hulsen, namelijk dat zij onder het leem doorbrandden. De twee andere hulsen sprongen beide vaneen, na ongeveer 10 à 20 seconden gebrand te hebben.

Bij het verdikken van de hulsen, op dezelfde wijze als bij de $\frac{1}{2}$ C hulsen had plaats gehad, doch met een strook papier, ter lengte van 0,80 el, had hetzelfde plaats, met dit verschil, dat twee hulsen doorbrandeden en eene huls vaneen sprong.

Alstoen ging men over om de hulsen van 1 C op de laatstgemelde wijze te slaan, daarna dezelve te verdikken en de keelopeningen met 0,02 el te verwijden. Een der hulsen sprong vanéén, doch de twee andere wederstonden de groote spankracht en de hitte van het geweldig uitstroomende gas. De roodachtig gekleurde vuurstraal verhief zich ongeveer 2,50 ellen hoog, doch was zelfs aan het bovineinde nog zeer smal, terwijl de vonken uitdoofden, voor dat zij waaigersgewijze naar den grond neigden. Het geweld dat de uitstroomende vuurstraal maakte, was opmerkelijk, en deed vrij duidelijk de groote spankracht van het gas begrooten. De hulsen, na uitgebrand te zijn, waren tot op de twee uiterste omwikkelingen, vooral onder het leem, geheel verteerd.

Uit deze resultaten konden wij met eenigen grond afleiden, dat de spuitsassen, zonder bijmenging van andere stoffen, die tot afleiding van de warmte en dus tot ontspanning van het gas konden dienen, niet dan uiterst behoedzaam, en dan nog met verwijde keelopeningen en versterkte hulsen, in hulsen van $\frac{1}{2}$ en 1 C konden gebezigd worden, en dat vermoedelijkerwijze, alle deze voorzorgen niet voldoende zouden zijn, om de hulsen van grooter kaliber tegen barsten of scheuren te waarborgen.

De vuurstraal welke men verkreeg, was daarenboven — het is waar — uiterst krachtig en uitgestrekt, doch niet vonkgevend genoeg, om een zoogenaamd *fontein-vuur* te vormen. De weg die alsnu moest ingeslagen worden, was intusschen vrij duidelijk aangewezen, waarop wij onze proefnemingen met de bovengenoemde verhouding van 80 meelpulver en 20 salpeterzwavel en met 1 C hulsen, op verschillende wijzen geslagen, versterkt en geboord, voortzetterden; nu echter met bijvoeging van vonkgevende zelfstandigheden, zooals *gestampt yzer*, *boorsel van gegoten yzer*, *geprepareerd zaagmeel en bockweitdoppen*, *grove kolen*, *gestooten glas*, *bruinsteen*, enz.

Die bijvoeging geschiedde voornamelijk met het doel, om den vuurstraal de gewenschte fonteinaardige uitwerking te doen verkrijgen en daarbij de grootst mogelijke uitgestrektheid aan dien vuurstraal te geven.

Het zal wel onnoodig zijn, om hier al de bijzonderheden op te geven, welke bij deze proefnemingen plaats hadden, ons vergenoegende met de vermelding der uitkomsten, waarop het hier toch voornamelijk aankomt.

M. Meyer heeft het gebruik van de bedoelde vonk- en kleurgevende zelfstandigheden voor de lustvuurwerkerij wel aanbevolen, doch geene proportien opgegeven. Wij waren alzoo bemoeid om dit bijmengsel in evenredigheid met het gewicht der te bezigen sas-massa te brengen; altijd met de bedoeling, om de grootst mogelijke en meest grootsche uitwerking te behouden, en het bijmengsel zoodanig te regelen, dat het voortgebrachte gas op eene dusdanige wijze ontspand of afgekoeld werd, dat de hulsen van groot kaliber, zonder overmatig dik te zijn, de spankracht en de hitte van het gas wederstand konden bieden.

Na eene reeks van proeven, vonden wij dat het bijmengsel van de metalen zelfstandigheden, zooals *gestampt yzer*, *boorsel van gegoten yzer*, *staalvijsel*, *gestampt zink*, *bruinsteen*, enz., tot het bovenbedoeld einde ongeveer $\frac{1}{3}$ van het gewicht moest bedragen; zoodat men op honderd deelen, de navolgende verhouding als een der fraaiste en krachtigste Chinese spuitsassen kan beschouwen, te weten:

- 0,80 N. W. Meelpulver.
- 0,20 — — Salpeter zwavel.
- 0,355 — — Gestampt ijzer, of een van de andere genoemde metalen zelfstandigheden.

De werking van de verzuring van het ijzer gedurende de uitstrooming, is bekend; maar, in de bovenvermelde verhouding genomen, overtreft die werking alles wat men van fonteinuren van dien aard gezien heeft, vooral in hulsen van 5 W (de zwaarste door ons gebezigt); terwijl de vuurstraal hierbij, met de later op te geven keel-openingen en dikten der hulswanden, gemiddeld eene uitgestrektheid van 4 à 5,50 ellen heeft, met eene vonkenkroon van ongeveer 2,50 ellen middellijn. Geen der vroeger door ons beproefde fonteinuren, door Oostenrijksche, Pruisische, Fransche of Hollandsche vuurwerkers opgegeven, konden hierbij vergeleken worden.

Het *bruinsteen*, in dezelfde verhouding genomen, gaf een meer stralend oranje-geel gekleurd vuur, terwijl het gestampte zink (1) het fraaiste blaauwachtig groen gekleurd fonteinuur opleverde.

(1) Om het zink gemakkelijk en tot de gemelde fijne te stampen, moet het vooraf gesmolten worden; gesmolten zijnde voegt men er eenige

Voor de minder zware vonkgevende zelfstandigheden, vonden wij doelmatig de volgende verhoudingen, te weten: voor grove kolen (een zeer vonkrijk roodachtig gekleurd fonteinuur).

- 0,80 N. P. Meelpulver.
- 0,20 — — Salpeterzwavel.
- 0,10 — — Grove kolen of geprepareerde boekweidoppen

Alzoo $\frac{1}{10}$ van het gewicht der sas-massa.

Voor zaagmeel:

- 0,80 N. P. Meelpulver.
- 0,20 — — Salpeterzwavel.
- 0,05 — — Geprepareerd zaagmeel of boekweidoppen.

Alzoo $\frac{1}{20}$ van het gewicht der sas-massa.

Al de beproefde sassen werden, met eene zoogenaamd *voorbrand* geslagen, ter dikte van 2 of meer kalibers, als volgt zamengesteld:

- 0,67 N. P. Meelpulver.
- 0,55 — — Salpeterzwavel.
- 0,05 — — Fijne kolen.
- 0,05 — — Grove kolen of doppen.
- 0,05 — — Geprep. zaagmeel.

Welke sas op zich-zelve, in hulsen van alle kalibers, als een zeer *fraaije vuur- of gouden regen* kan gebezigt worden.

Deze spuitsassen kunnen, tot afwisseling van vuur, met gele, witte en blaauwe parels, naar believen, vermengd worden, waarbij vooral de blaauwe parels in het sasmengsel met den *bruinsteen*, eene bijzondere fraaije uitwerking opleveren (1).

De spuitsassen met het bovenbedoelde metaal-bymengsel, moeten *versch* gebezigt worden; hoogstens 8 dagen nadat zij gemengd en geslagen zijn. Beoogt men echter eene afwisseling van vuur in de spuitsassen, en eenen overgang van roodachtig fonteinuur met schitterende witte vlokvonken, dan wissele men in de hulsen, de versch gemengde sassen met gestampt ijzer of boorsel van gegoten ijzer, met dezelfde sas en verhouding, met staal- of gewoon ijzervijsel, doch die reeds drie à vier weken te voren gemengd is geweest, af. De laatstbedoelde sas geeft alsdan het schoonste karmozijnrood gekleurde straalvuur.

Na eene reeks van proeven, vonden wij verder dat de wan-

levendige kwik bij ($\frac{1}{20}$ van het gewicht van het gesmolten zink); de kwik moet echter vooraf een weinig verwarmd worden, om het spatten voor te komen. Daarna wordt het gesmolten amalgame op een ijzeren plaat gegoten, en, koud geworden, in stukken geslagen, en in eenen ijzeren vijsel gestampt.

(1) Tot het vervaardigen van blaauwe parels, late men 5 deelen zwavel smelten, daarbij voegende 1 deel antimonium. Zesdraads katoen wordt in deze gesmolten massa gedrukt, goed doorweekt, vervolgens met meelpulver bestrooid, in stukjes van 0,01 à 0,015 el gesneden, en naar believen onder de spuitsas gemengd.

den der hulslen voor de krachtige ontwikkeling van het zeer spannend gas dezer sassen, de navolgende dikte moeten hebben:

De hulslen van	5 w , papierd.	0,015	op eene lengte van	0,645	ellen
" " "	2 w , " "	0,012	" " "	0,420	" "
" " "	1 w , " "	0,007	" " "	0,315	" "
" " "	$\frac{1}{2}$ w , " "	0,006	" " "	0,260	" "
" " "	12 looden,	0,006	" " "	0,225	" "
" " "	10 " "	0,005	" " "	0,225	" "
" " "	pompen,	0,008	" " "	0,480	" "

De boren voor het maken der keelopeningen in de leemschijf:

Voor hulslen van 5 w , breed 0,018 ellen.

" " "	2 w , " "	0,0145	" "
" " "	1 w , " "	0,012	" "
" " "	$\frac{1}{2}$ w , " "	0,009	" "
" " "	12 looden	0,008	" "
" " "	10 " "	0,006	" "

Voor de hulslen van 5 en 2 w is het beste kardoepapier (wit en sterk gelijmd) gebezigd, terwijl de sas voor de eerste, met den zwaarsten slager (2,5 N. w) en door eenen krachtigen arm geslagen was. (De hulslen à 2 w , kunnen met een slager van 1,50 gewigt en die van 1 w , met den gebruikelijken 2 w slager worden geslagen.)

De uitslag dezer proeven met de spuitvuren, zooals die door *M. Meyer* worden opgegeven, bevestigde ons alzoo de eenvoudigheid van zijn stelsel, zelfs voor de lustvuurwerkerij. Immers, eenmaal het wederstandsvermogen en de keelopeningen der hulslen, voor de sterkstwerkendste zijner mengsels en de vaste verhouding der vonk- en kleurgevende zelfstandigheden, proefondervindelijk bepaald hebbende, vervielen alle de oude receptvormige sassen. Nu toch kan men spuitsassen in groote hoeveelheden gereed maken, namelijk in de verhouding van 80 meelpulver en 20 salpeterzwavel (in een mengtrommel drie uren te mengen, met 60 omwentelingen in de minuut), en in tonnen of glazen flesschen in het laboratorium, geëtiquetteerd bewaren, om ze bij het gebruik, naar believen, met eene vonk- of kleurgevende zelfstandigheid te mengen, en voor alle soorten van fonteinvuur te bezigen. Behalve het meelpulver en de salpeterzwavel, maakt de *spuitsas* voor de lustvuurwerkerij eene derde *grondsas* uit.

Nota. Proeven die wij in het klein genomen hebben, met het, door den heer *A. Verspeyck* te 's Hertogenbosch, vroeger in zijne papier-fabriek te Gent, uitgedachte en vervaardigde *Perkamant-papier*, hebben ons de groote voordeelen en de uitmuntende hoedanigheden van dit papiersoort voor de vuurwerkerij doen inzien, en het ware in alle opzichten in het belang van het gouvernement, dat voornoemde heer in staat gesteld werd, zijne belangrijke uitvinding hier te lande te propageren.

(Het vervolg hierna.)

J. C. VAN RIJNEVELD.

MILITAIRE BIBLIOTHEKEN.

(Ingezonden)

Het nut der militaire bibliotheken aan te toonen, zoude voorzeker overbodig zijn. Dit nut, echter, gedeeltelijk van het aantal officieren afhingende, dat in de gelegenheid is gesteld om van deze boekverzamelingen het beoogde gebruik te kunnen maken, zal het misschien niet onbelangrijk wezen, de zaak uit dit oogpunt beschouwende, te onderzoeken, of de thans bestaande regiments-bibliotheken het meest mogelijke nut stichten; dan, of men door eene andere inrigting, aan een grooter getal officieren de gelegenheid zoude kunnen openen om van zulke inrigtingen partij te trekken.

Neemt men in aanmerking, dat de officieren van de Genie en van den Generalen Staf zonder bibliotheken zijn, en dat het aantal gedetacheerde officieren bij de infanterie omtrent de helft, bij de artillerie ruim $\frac{1}{2}$, en bij de kavallerie $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{4}$ bedraagt, waarvan een groot gedeelte te ver van den Staf van hun regiment verwijderd is, om boeken uit deszelfs bibliotheek te ontvangen, — dan zal het wel niet overdreven kunnen geacht worden, wanneer men het getal officieren op een derde der geheele armee rekent, 't welk buiten de gelegenheid is, van de militaire bibliotheken gebruik te maken; terwijl zich op sommige plaatsen twee of drie, slechts door weinige officieren gebruikte, regiments-bibliotheken bevinden.

Door de bestaande regiments-bibliotheken meer gelijkmatig in de garnizoenen te verdeelen, en alsdan, als garnizoens bibliotheken, aan alle officieren der bezetting gelijke regten op dezelve toe te kennen, zoude het bovenstaande gebrek geheel kunnen worden verholpen. Rekent men namelijk, dat van 50 bestaande regiments-bibliotheken (het aantal afdeelingen, regimenten, enz., weinig jaren geleden bestaan hebbende) iedere garnizoensplaats, waar zich de staf van een regiment of meer dan één bataillon bevindt, ééne ontving, dan zoude men gezamenlijk 17 bibliotheken hebben, voor de garnizoenen: 's Hage, Leijden, Delft, Haarlem, Alkmaar, Utrecht, Groningen, Leeuwarden, Zwolle, Deventer, Nijmegen, 's Bosch, Breda, Bergen-op-Zoom, Middelburg, Maastricht en Venloo; blijvende er dan nog 15 bibliotheken onder die plaatsen te verdeelen, in welke zich een bataillon of daaromtrent bevindt, zoo als de volgende: Amsterdam, Hoorn, Helder, Dordrecht, Hellevoetsluis, Gouda, Woerden, Gorinchem, Koevorden, Doesburg, Arnhem, Grave, Zalt-Bommel, Geertruidenberg, Willemstad en Vlissingen.

Door deze verdeling in 17 hoofd- en 16 kleinere bibliotheken, zoude niet alleen ieder garnizoensplaats, waar zich ook maar slechts één bataillon bevindt, van eene bibliotheek voor-

zien zijn; maar de militaire bibliotheken zouden tevens zoodanig over de geheele oppervlakte van het land verdeeld wezen, dat er, met weinig uitzonderingen, geene gedetacheerde compagnie of geen kleiner detachement zoude gevonden worden, waarvan de officieren niet in de gelegenheid zouden zijn, dagelijks door facteurs of ordonnancen, boeken uit eene, niet verder dan twee of drie uren verwijderde garnizoens-bibliotheek te ontvangen.

Eene commissie van uitstekend kundige officieren, met het oppertoezicht over alle bibliotheken, gelijk mede met den aankoop der boeken voor het geheele rijk belast; zoude niet slechts eenen waarborg voor de doelmatige keuze van de werken, maar tevens eene belangrijke bezuiniging opleveren.

Hoezeer het hier geopperde voorstel nog voor verdere uitwerking vatbaar is, zooals bij voorbeeld, om die garnizoensplaatsen waar zich artillerie of kavallerie bevindt, bijzonder met werken betrekkelijk deze wapenen te bedeele; meenen wij ons hiervan te moeten onthouden, als zijnde ons doel slechts geweest, de mogelijkheid van het bestaan eener instelling aan te toonen, welke ons bijzonder nuttig en wenschelijk toescheen.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Aardrykskundig Woordenboek der Nederlanden, bijeengebracht door A. J. VAN DER AA, onder medewerking van eenige Vaderlandsche geleerden. Tweede Deel, 1—5 Afslevering. Te Gorinchem, by J. NOORDUYN, 1840.

Overvloed van stoffe heeft ons lang weêrhouden om aan onze verplichtingen, nopens het gedeelte van onzen werkkring, waartoe het bovenstaande rubriek behoort, te voldoen; wij zullen trachten dit verzuim, in de nog volgende nummers van dezen jaargang goed te maken.

Onder het letternieuws, dat eene bijzondere melding waardig is, behoort voorzeker de voortzetting van een werk, dat, in de rij der krijgskundige hulpwetenschappen, door deszelfs oorspronkelijke waarde en wijze van bearbeiding, hoogstbelangrijk mag genoemd worden. Ook wanneer wij reeds, bij de verschijning der eerste afleveringen, de wezenlijk verdienstelijke pogingen van den heer *van der Aa* mogten toejuichen, en de wijze van samenstelling van zijn woordenboek veel lof konden toezwaaijen, dan rust thans op ons de aangename pligt, om de na dat tijdstip in het licht verschenen afleveringen, (vijf in getal) niet minder aanmoedigend te gedenken.

De eerste aflevering van het tweede deel begint met de letter B, en loopt met de vijfde aflevering van dit deel, tot en

met de letters B U D, beslaande reeds 800, met eene kleine letter en compact gedrukte bladzijden. De rijkheid van den inhoud laat zich daaruit reeds eenigzins begrooten, terwijl die inhoud zich alleen uitstrekt over de aardrijkskunde van het moederland en deszelfs overzeesche bezittingen.

Geschiedenis, oudheden, statistiek, aardrijkskundige, staatkundige- en kerkelijke verdeeling en indeeling, zeden en gebruiken der bewoners en bijzonderheden van allerlei aard en stoffe, zijn door den vlijtigen verzamelaar, van elke stad, elk vlek, dorp, gehucht, ja zelfs van bijzondere belangrijke kastellen, huizen, enz., op eene gepaste wijze, en in eenen gelijken vorm bijeengebragt. Het plan van uitvoering van dezen letterarbeid, waarbij de verzamelaar — voor zoover de Moederlandsche gemeenten betreft — zijne opstellen naar eenige letterkundigen of hoofden van gemeenten van de behandelde plaatsen opzendt, ter beoordeeling, wijziging, verbetering en aanvulling, is voor 't minst geschikt om volledigheid met juistheid in de opgaven te paren. Welligt is dit ook de eenigste en doelmatigste weg, om een goed woordenboek te verkrijgen. Sommige artikels dragen dan ook de blijken van eene doorwrochte behandeling, en zekere kenteekenen, dat zij met eigenaardige kennis van zaken bearbeid zijn. De krijgskundige bijzonderheden zijn niet vergeten; vele plaatsen zijn — in dat opzigt — zelfs met eene zeer opmerkelijke uitvoerigheid en tact geschetst, waaronder voornamelijk uitmunten de artikels *Bali, Bantam, Batavia, Bergen-op-Zoom, Breda, Brielle, Borneo* en anderen. De uitvoerige opgaven nopens verschillende polders, overlaten, kanalen, rivieren, enz., zijn evenzoo — uit een krijgskundig opzigt — allerbelangrijkst. Gebrek aan plaats belet ons voor dit oogenblik, om onze bewering, door het overnemen van eenige bijzonderheden, te staven; wij hopen echter later gelegenheid te hebben, daarop terug te komen, omdat dit werk meer dan eene gewone aanprijzing verdient.

Intusschen — en dit kunnen, noch mogen wij ontveinzen — voert de wijze van samenstelling, door den verzamelaar aangenomen, eenige leemten met zich mede. De eerste en voorzeker wel de minst belangrijke dier gebreken, is de langzame voortgang, welke aan vele inteekenaren de eenigzins gegronde vrees heeft ingeboezemd, dat dit werk te uitvoerig en te uitgebreid zoude worden om in de eerstvolgende jaren geeindigd en afgewerkt te zijn. De uitvoerigheid kan echter alleen eenen hooger prijs en rekking van den tijd der uitgave ten gevolge hebben, terwijl daarentegen het eigenlijk doel van het werk door meerdere volledigheid bevorderd wordt. Een van de verdragende omstandigheden, namelijk de afwezendheid van den verzamelaar van de plaats der uitgave, zal echter ophouden, daar bij die plaats met primo Mei voor zijne woonplaats

gekozen heeft, en zich daartoe voorstelt, om de uitgave zoo veel mogelijk te bespoedigen. Wij hopen in staat gesteld te worden, daaromtrent een geruststellend bericht te kunnen geven.

Een ander gebrek, dat uit de wijze van behandeling en samenstelling van dit werk voortvloeit, is, dat de verzamelaar niet in al de beschreven plaatsen, even ijverige en zaakkundige medewerkers gevonden heeft, waardoor het *te veel* en *te weinig* niet overal gelijkmatig is verdeeld, terwijl de verzamelaar niet geheel van al te groote *complaisance* aan het toegeven van plaatselijke eigenliefde en aan zijne zucht om uitvoerig te willen zijn, is vrij te pleiten. Sommige artikelen dragen ook een weinig al te veel de blijken van een letterkundig, wetenschappelijk *mozaïk*; d. i. de kenteekenen van verschillende opstellers en mechanische ineenzetting. Door gelijkvormige bearbeiding zou de verzamelaar dit gebrek, dat geen zaakkundig en aandachtig lezer ontsnapt is, in het vervolg kunnen verhelpen, terwijl de vermeerdering van arbeid voor den verzamelaar, door eene te verwachten erkenning van oorspronkelijke verdiensten, genoegzaam zoude beloond worden.

De uitvoering van dit werk is goed, de correctie wel behartigd, en strekt den uitgever tot meer eer dan de uitgave van zijn jaarboekje, dat (dit zij hier in het voorbijgaan gezegd), in stede van in correctheid toe te nemen, van jaar tot jaar afneemt, zoodat de uitgever met eene concurrentie bedreid wordt.

—
Over de staatkunde hier te lande na den Utrechtschen vrede; een waarschuwend voorbeeld voor onzen tijd; uitgesproken in de openbare vergadering der tweede klasse van het Koninklyk Nederlandsche Instituut, op den 16^{den} November 1840, door M^r. J. C. DE JONGE, Archivaricus van het Ryk, enz. Te 's Gravenhage, by de gebroeders VAN CLEEF, 1841 In 8°, groot 28 bladzyden.

In den hoogstverdienstelyken schrijver dezer redevoering, hadden wij het geluk eenen magtigen bondgenoot te vinden ter verdediging van de belangen, welke wij naar vermogen hebben getracht te bevorderen, en ter bestrijding van de bij onze bevolking heerschende denkbeelden over de defensie-middelen van den Staat.

De heer *de Jonge* heeft dit onderwerp uit drie oogpunten beschouwd, te weten:

- I. De staatkunde, welke hier te lande na den Utrechtschen vrede gevolgd werd, deed het Gemeenebest, als politieke Mogendheid, deszelfs gewigt verliezen;
- II. Die staatkunde had den noodlottigsten invloed op den inwendigen toestand des Vaderlands;
- III. Zij berokkende het verval der Land- en Zeemagt;

terwijl ten slotte een woord tot waarschuwing voor onzen tijd wordt uitgesproken.

Na, bij de behandeling van het eerste punt, met weinige woorden, de voorname staatkundige rol geschetst te hebben, die het Gemeenebest, in het tijdvak van koning *Willem III*, tot en met den Utrechtschen vrede gespeeld had, treedt de schrijver dadelijk in de bijzonderheden van het hoofddoel en de strekking van dit eerste punt. De veerkracht onzer staatsdienaren schieen verlamd te zijn door eene inspanning van meer dan twee eeuwen, die het gemeenebest ten toppunt van roem, grootheid en staatkundig gewigt gevoerd had. Kortzigtigheid had de kordaatheid en verziende staatkunde der vorige bewindslieden vervangen. De krachtige deelneming aan de algemeene Europesche belangen verdween uit den sfeer der handelingen dier droevige staatsmannen, die eenen *Heinsius* in het kabinet opvolgden, en die weldra het gemeenebest de wrange vruchten deden smaken hunner bekrompene inzigten. Kort en bondig vinden wij dit alles geschetst en in het tweede punt nader uiteengezet. Het 5de punt, als een voor de loopende oogenblikken meest passend onderwerp, is het meest uiteen gezet. Na de krachtige en goedbezielde defensie-middelen van den Staat onder *Willem III* en in den Spaanschen successie-oorlog, met eenige regelen in het geheugen teruggeroepen te hebben, hangt de schrijver een droevig, maar naar waarheid geteekend tafereel op, van de veranderingen die daarin, na den Utrechtschen vrede plaats vonden: « *Steunende op den gesloten vrede en op de aangegane verdragen, meenden de verblinde overheden, want staatslieden kunnen zy niet genoemd worden, dat de krygsmagt, by de zware schulden waarmede 's lands kas zich beladen vond, een onnoodige last was, en dat, te midden van vrede, dezelve geheel of althans grootendels zeer wel kon gemist worden.* » Hoe er met de zeemagt en met het onderhouden onzer vestingen gehandeld werd, wordt even kernachtig voorgedragen, om met een enkel woord, eene vergelijking daar te stellen tusschen den tijd, die onmiddellijk op den Utrechtschen vrede, en dien welke op het teekenen van de 24 artikelen is gevolgd, ten einde daaruit eenige wenken tot waarschuwing af te leiden.

Wij zullen niet noodig hebben de overeenstemming aan te toonen, welke tusschen deze merkwaardige redevoering, en de beginselen welke wij gehuldigd hebben bestaat. Even onnoodig zal het wezen, aan de strekking en de bewerking dezer schets, eenen zoo welverdienden lof te zwaaijen; eene taak waarvan de voornaamste onzer nieuwspapieren zich reeds gekwetten hebben. Wij behouden ons voor, om deze redevoering later tot grondslag eener eigenaardiger beschouwing te nemen.

GEMENGDE BERIGTEN.

In het artikel over de arabische ruitery, in ons vorig nummer opgenomen, is tevens gewag gemaakt van handwapening. Het zal wellicht niet algemeen bekend wezen dat de fransche kavallerie, op de Noordkust van Afrika een eigenaardige sabel als wapentuig heeft gekregen, waarmede zij in het eenzelvig gevecht, vele voordeelen op den *yatagan* harer tegenpartij behaald heeft. Eene dergelijke sabel, ons door vriendelijke tuschenkomst van den heer ritmeester der lanciers *Maas*, ter bezigtiging gezonden, ligt thans voor ons. Zij is lang — gerekend van de stootplaat tot aan de punt — 0,913 el; de breedte der kling aan de stootplaat is 0,03 el en loopt tot op 0,03 el van de punt tot op 0,02 el gelijkmatig af en eindigt vervolgens in eene punt. De kling is regt en tweesnijdend over de geheele lengte. De dikte der kling, in het midden der breedte achter aan de stootplaat, is 0,009 el, en loopt tot op 0,03 el van de punt regelmatig af tot op eene dikte van 0,0033 el. Het gevest is lang 0,145 el, met koper beslag en met eenen ruimen korf. Het zwaartepunt legt op 0,16 el van de stootplaat.

De scheede en het gevest van deze sabel was volgens het model voor officieren bepaald, de kling zelve was het model der ruiters, en van uitstekende hoedanigheid en bewerking, zoo zelfs dat wij zelden voortreffelijker blank wapen gezien hebben. Volgens de verzekeringen van fransche officieren, zijn de fransche ruiters zoo verzekerd van het overwigt der stootwerking van deze kling, dat zij den met den korten *yatagan* gewapenden Arabier stout te lijf rijden, tot parade gereed, en van het oogenblik, dat de tegenpartij de *yatagan* in beweging brengt om te snijden of te houwen, gebruik maken om haar eenen steek toe te brengen. Het schijnt derhalve dat de lessen en wenken van den kolonel *de Brack* aldaar ingang hebben gevonden.

Een onzer geabonneerden meldt ons de volgende bijzonderheid, welker echtheid van eene andere zijde is bevestigd geworden, namelijk, dat in het afgelopen jaar een exemplaar van het *Zakboekje* (eerste uitgave) van den kapitein der artillerie (thans majoor) *A. W. de Bruin*, te Jedo, hoofdplaats van Japan, voor de som van f 300 is verkocht.

Volgens een bericht van de *Algemeine Militar-Zeitung* van den 21sten dezer, zal hoogstwaarschijnlijk het 40de legerkorps van het Duitsche bondsleger, onder het opperbevel van den koning van Hannover, zich dezer zomer bij Celle vereenigen, tot het uitvoeren van groote korpsmanoeuvres. Tot dat korps behooren de kontingenten van Hannover, Brunswijk, Holstein en Lauenburg, Mecklenburg-Schwerin en Strelitz, Oldenburg en die der Hanzeesteden Lubeck, Bremen en Hamburg, ter gezamenlijke sterkte van 28000 man. De vereeniging van zoovele verschillende soorten van troepen, zal een belangrijk onderwerp van onderzoeking en beschouwing opleveren. Indien het mogelijk is daaronder eene gewenschte eenheid te brengen, dan zal eene der belangrijkste militaire kwestien voor Duitschland opgelost zijn. Het Hannoversche leger is in zich zelf een hoogst belangrijk voorwerp van technische en taktische onderzoeking. Deszels wapening, uitrusting en voorschriften voor de taktische opkweeking verdienen eene meer bijzondere studie.

De koning van Pruisen heeft den 28sten Februarij II. de tijndeeling der groote herfst-manoeuvres gewijzigd, en als volgt bepaald: In het eerste tijdvak van zeven dagen is alleen de landweer-kavallerie en infanterie op het terrein bijeen, om zich gedurende dat tijdvak te oefenen in de escadrons-, bataillons- en regiments-school. Op den zesden dag rukken de linie-kavallerie en infanterie-regimenten bij

het kamp in, en hebben op den zevenden rustdag. In het tweede tijdvak van zeven dagen, worden de landweer- en linie-kavallerie- en infanterie regimenten tot brigaden bijeengetrokken, en beoefenen de linie-manoeuvres in het groot. In de laatste dagen van dit tijdvak, oefent al de kavallerie zich in massa met de rijdende artillerie. Op den vierden dag van dit tijdvak komt de artillerie bij het korps aan. Het derde tijdvak van veertien dagen, is bestemd voor het houden van twee groote paraden (eene voor de komst des konings, en eene in hoogstdezelfs tegenwoordigheid), vervolgens tot het doen van korpsmanoeuvres, met gemarkeerden vijand, en tot zevendaagsche veldmanoeuvres op afwisselend terrein, in afwisselende kwartieren en eventuele bivouacs.

Het Fransche militair tijdschrift *La Sentinelle*, meldt, dat er onlangs te Versailles, ten overstaan eener commissie, eenige proeven zijn genomen met eene kavallerie-karabijn, tot dat einde door den bekenden *Delvigne*, aangeboden. Deze proeven moesten zeer merkwaardige uitkomsten hebben opgeleverd. De loop van dit schietgeweer heeft eene lengte van 0,42 ellen, en leverde eene schootsverheid (nog met doodende kracht) van 400 ellen, met eene lading van 0,0033 N. P. (?), en eenen kogel ter zwaarte van 0,032 N. P. De kogel heeft eene cilinder-kegelvormige gedaante, welke telkens met het spitse gedeelte het doel trof, en zich daartegen (op 400 ellen) afplattende en wel zoodanig, dat de kogel, over den as gemeten, nog 0,003 ellen dikte behield. Ofschoon deze uitkomsten een vrij overdreven aanzien hebben, achtte wij het niet onbelangrijk de aandacht op dit schietgeweer, dat wellicht een nader onderzoek waardig is, te trekken. De wapens door den heer *Delvigne* vervaardigd, beginnen meer en meer gewaardeerd te worden.

Bij het Engelsche parlement, is eene aanvraag van het oorlogsdepartement van 130,000 p.s. toegestaan, voor de verandering van al de nog bestaande steenslot-geweren in percussie sloten. In Zweden en Noorwegen wordt insgelijks eene dergelijk voordragt te gemoet gezien. Denemarken, Nederland, Rusland, Napels en Spanje zullen alzoo de staten zijn, welke zich voor als nog van de steenslot-geweren bedienen.

Zoer uiteenlopend zijn de oordeelvellingen die men hoort maken, over de gebeurtenissen, welke in dezen en in de afgelopen maand bij het leger zijn voorgevallen. Van onze zijde zijn wij bemoeid geweest om ons met de hoofd-opinie bekend te maken, doch zijn daarin voor als nog niet kunnen slagen. Met onze personele gevoelens vooruit te loopen, zou meer dan aanmatigend zijn, en het is daarom, dat wij ons vooreerst bepalen tot de mededeeling der verschillende organisatiën en formatiën, welke alsnu het licht hebben gezien. Omtrent één punt schijnen echter alle gevoelens zich tot het uitbrengen van lof en erkentelijkheid vereenigd te hebben, namelijk over de snelle aanval van der eventueel opengevallen plaatsen, iets dat vroeger tot de vrome en onvervulde wenschen behoorde. Niets, en dit gevoelen durven wij als eene algemeene opinie doen gelden, zal beter geschikt zijn, om den goeden geest en de emulatie te onderhouden, dan deze wijze van bevordering, die in allen deele, ten voordeele van 's Konings dienst moet uitvallen, en waarbij de verschillende rangen, weder als noodzakelijk beschouwd, in *relief* zullen winnen, wat zij vroeger, door het voorloopig waarnemen, hadden verloren. Met de organisatie der geneeskundige dienst, is mede aan een lang gekoesterd verlangen voldaan, en van vele zijden ontvingen wij de verzekering, dat die gebeurtenis, zoo naauw aan het belang der dienst verbonden, algemeene vreugde en aanmoediging heeft opgewekt.

OFFICIELE BERIGTEN.

De organisatie en formatie van de verschillende korpsen van het leger voorsnu vastgesteld zijnde, vermeenen wij het niet ondienstig, om die besluiten deswege door Z. M. genomen, in *extenso*, in ons blad, achtereenvolgens op te nemen. Als stukken van blijvende waarde en aanhoudende raadpleging, behoren zij in onze kolommen eene plaats te vinden, en wij voldoen daarom met genoegen aan het deswegen te kennen gegeven verlangen van eenige onzer geabonneerden. In het volgend nummer zullen wij de besluiten betrekkelijk het wapen der artillerie, en, zoo mogelijk, in het laatste nummer van dezen jaargang, die der overige korpsen opnemen.

WIJ WILLEM II, ENZ. (6 Maart 1841, n° 83.)

Willende bepalingen vaststellen, om het leger op den voet van vrede te brengen, en de verschillende wapens dien overeenkomstig te organiseren, tevens met het bepaald doel, om, voor het tegenwoordige, de uitgaven der schatkist, zoo veel mogelijk, te verminderen;

Gelet op de voordragt van Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, van den 27sten Februarij 11. L. D.³. betrekkelijk eene organisatie in dien geest, van het wapen der infanterie.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het wapen der infanterie zal bestaan uit: 1 Staf. 1 Regiment grenadiers. 1 Regiment jagers. 10 Regimenten infanterie. Het algemeen depot der laudmagt, en 1 Garnizoens bataillon.

Art. 2. De staf der infanterie zal zamengesteld zijn, uit: 1 Generaal der infanterie. 3 Luitenant-Generaals, divisie-kommandanten. 6 Generaal-Majors, brigade-kommandanten. 1 Majoor, adjudant, van den generaal der infanterie. 3 Kapiteins, adjudanten, van de divisie-kommandanten. 6 Eerste luitenants, adjudanten van de brigade-kommandanten.

Art. 3. De benoeming van afdeeling voor de korpsen grenadiers, jagers en infanterie, wordt, in verband met artikel 1, veranderd in dien van regiment; — Zullende bij de korpsen infanterie, de aanduiding van het nummer, het woord infanterie voor af gaan.

Art. 4. Het regiment grenadiers, het regiment jagers en de 10 regimenten infanterie, zullen ieder zamengesteld zijn op den voet in de tabellen L. A, B en C aangeduid, en bij dit besluit gevoegd, terwijl aan de verschillende rangen en graden, in die tabellen vermeld, de tractementen en soldijen worden toegekend, achter ieder derzelve in die tabellen aangewezen.

Art. 5. De onder-officieren, korporals en verdere manschappen der staande armée van het regiment jagers, zullen gedurende den tijd, dat zij in Onze residentie garnizoen houden, eene toelage genieten van vijf cents daags voor ieder.

Art. 6. De officieren van het regiment grenadiers en van het regiment jagers, daaronder begrepen de officieren van gezondheid bij dezelve dienstdoende, zullen, voor zoo veel zij hun verblijf in de residentie moeten houden, eene toelage genieten ten bedrage voor een hoofd-officier van f 300, en voor de rangen van kapitein en luitenant van f 200 's jaars, welke toelage in geval van afwezigheid uit de residentie zal ophouden, wanneer die afwezigheid langer dan eene maand mogt voortduren.

Art. 7. Het kommando over een regiment zal, naar verkiezing kunnen worden opgedragen aan een luitenant-kolonel, ofschoon niet onder de oudsten in ancienniteit rangschikkende, doch de vereischten tot een dergelijk bevel in zich vereenigende; Hij zal in die betrekking een tractement van f 3,500 genieten.

Art. 8. De regiments-adjudanten zullen voortaan uitsluitend in de rangen van 3^e of 2^e kapitein worden gekozen, en een jaarlijks tractement genieten van f 1600.

In geen geval zal eene afwijking ten deze worden gedoogd.

Wanneer derhalve een regiments-adjudant aanspraak heeft verkregen op het tractement van kapitein der 1^e klasse, en werkelijk in het genot daarvan gesteld wordt zal hij tevens uit zijne speciale betrekking van adjudant ontslagen, en bij eene compagnie ingedeeld worden.

Art. 9. Dien onverminderd worden de tegenwoordige luitenants afdeulings-adjudanten, aanvankelijk als regiments-adjudanten gehandhaafd,

en zulks onder genot der toelage en fourage tot dusverre aan hen toegekend.

Art. 10. De luitenants-adjudanten bij de bataillons der regimenten infanterie, voortaan hunne dienst te voet moerende verrigten, zullen slechts tot 1^e Julij aanstaande het fourage-geld blijven genieten.

Art. 11. De luitenants-adjudanten, thans bij de regimenten over-compleet dienende, zullen door Onzen directeur-generaal eervol uit die betrekking worden ontslagen.

Art. 12. De kapiteins bij het wapen der infanterie, zullen, wat hunne tractementen betreft, in drie klassen verdeeld worden. Het tractement voor die verschillende klassen wordt bepaald als volgt:

Voor de 1^e klasse f 1,800.

» » 2^e » - 1,600.

» » 3^e » - 1,400.

Bij de regimenten grenadiers en jagers, zullen echter alleen kapiteins van de 1^e en 2^e klasse geplaatst worden.

Bij de regimenten grenadiers en jagers, zullen echter allen kapiteins van de 1^e en 2^e klasse geplaatst worden.

De voorschreven bepaling nopens het verdeelen in drie klassen van de tractementen der kapiteins, zal dan eerst effect sorteren, wanneer er vacaturen in den rang van kapitein ontstaan; zullende naar gelang dat er 1^e luitenants tot kapitein worden benoemd, een gelijk getal kapiteins in het genot van het tractement van f 1,800 gesteld worden; en zoo vervolgens, tot dat, met opzigt tot die verschillende klassen, de tegenwoordige formatie zal zijn bereikt.

Art. 13. Zoolang er bij het wapen der infanterie 1^e luitenants over-compleet zijn, zullen de vacaturen, welke in den rang van 2^e luitenant mogten ontstaan, door de overcomplete 1^e luitenant worden vervuld.

Art. 14. De school-kompagnien bij de korpsen infanterie, worden opgeheven; zullende het daartoe behoorend personeel bij de verschillende bataillons van ieder regiment worden ingedeeld, naar gelang van de behoefte van die dienst.

Ten gevolge van het opheffen dier school-kompagnien, zullen alsnu, bij elk bataillon der verschillende infanterie-korpsen, scholen worden opgericht, om de manschappen die daartoe in aanmerking kunnen komen, tot den graad van korporaal en onder-officier op te leiden;

Tot het inrigten dier scholen, zullen door Onzen directeur-generaal van oorlog nadere instructiën gegeven worden.

Art. 15. Bij het regiment grenadiers en bij de 10 regimenten infanterie, zal slechts het hoofdvaandel behouden blijven.

Art. 16. Tot vaandeldragers zullen zoodanige onder-officieren aangesteld worden, die bewijzen hebben gegeven van moed en dapperheid, en overigens door hun goed gedrag uitmunten.

Art. 17. De toegestane verhoogde tractementen, soldijen en toelagen, met uitzondering van die bij art. 12 bedoeld, zullen ingaan op den 1^e April eerstkomende.

Art. 18. De formatie van het algemeen depot der landmagt en van het garnizoens-bataillon zal nader door Ons worden bepaald; zullende deze korpsen, in afwachting daarvan, op de tegenwoordige voet van formatie verblijven.

FORMATIE van den Staf der Infanterie.

GETAL.	RANGEN EN BETREKKINGEN.	Tractementen.	Aanmerkingen.
1	Generaal der Infanterie	f 10,000	
3	Luitenant-Generaals, kommandanten van divisien, ad f 8,000	24,000	
6	Generaal-Majors, kommandanten van brigades, ad f 5,500	33,000	
1	Majoor, adjudant van den Generaal der Infanterie	3,000	
3	Kapiteins, Adjudanten van de kommandanten der divisien, ad f 2,400	7,200	
6	1ste Luitenants, Adjudanten van de kommandanten der brigades, ad f 1,400	8,400	
20	Totaal	f 85,600	

Lita. A.

FORMATIE van een Regiment Grenadiers, bestaande uit twee bataillons, ieder bataillon van vier kompagnien.

	Sterkte.		TRACTEMENTER EN SOLDIEN.		Totaal.	
	Officieren.	Troepen.	Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.		
STAF VAN HET REGIMENT.						
Kolonel	1	2	f4000 00	"	f4000 00	
Luit.-Kolonel } batt.-komm.	1	2	3000 00	"	3000 00	
Majoor	1	2	2800 00	"	2600 00	
Adjudanten. {	1	1	1600 00	"	1600 00	
						Kapitein
1e Luitenant.	1	"	1200 00	"	1200 00	
						2e Luitenant.
Kwartierm. {	1	"	1600 00	"	1600 00	
						Kapitein. (1)
1e Luitenant.	1	"	1000 00	"	1000 00	
						2e Luitenant.
Administrateur van Kleding.	1	"	"	"	Memor.	
Officieren van gezondheid. (2)	"	"	"	"	Memor.	
Adjudanten-onder-officier.	"	2	730	1 05	766 50	
Vaandeldrager.	"	1	365	1 05	383 25	
Tamboer-majoor.	"	1	365	0 70	255 50	
Korporaal-tamboers.	"	2	730	0 50	365 00	
Muzikanten.	"	18	6570	"	6000 00	
Meester-kleedermaker	"	1	365	0 30	109 50	
» schoenmaker.	"	1	365	0 30	109 50	
» Geweermakers.	"	2	730	0 40	292 00	
TWEE BATAILLONS.						
Kapiteins {	4	"	1800 00	"	7200 00	
						1e klasse.
2e klasse.	4	"	1600 00	"	6400 00	
1e Luitenants.	12	"	900 00	"	10800 00	
2e Luitenants.	12	"	700 00	"	8400 00	
Sergeanten-majours.	"	8	2920	0 85	2482 00	
Sergeanten.	"	48	17320	0 70	12264 00	
Fouriers.	"	8	2920	0 70	2044 00	
Korporaals.	"	64	23360	0 40	9344 00	
Tamboers.	"	32	11680	0 35	4688 00	
Vrijwilligers	"	680	248200	0 30	74460 00	
Sold {	"	"	960	"	12780 00	
						6 maanden onder de wapenen
						1 maand onder de wapenen
Met groot verlof.	"	"	480	"	"	
Totaal.	42	1828	7	267940	"	f175343 25

(1) Wegens 15 of 20jarige dienst in dien rang, respectievelijk eene toelage van f 200 of f 400 's jaars.
 (2) Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment naar gelang der behoefte worden gedetacheerd.

Lita. B.

FORMATIE van een Regiment Jagers, bestaande uit twee bataillons, ieder bataillon van vier kompagnien.

	Sterkte.		TRACTEMENTER EN SOLDIEN.		Totaal.	
	Officieren.	Troepen.	Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.		
STAF VAN HET REGIMENT.						
Kolonel	1	2	f4000 00	"	f4000 00	
Luit.-Kolonel } batt.-komm.	1	2	3000 00	"	3000 00	
Majoor	1	2	2600 00	"	2600 00	
Adjudanten. {	1	1	1600 00	"	1600 00	
						Kapitein
1e Luitenant.	1	"	1200 00	"	1200 00	
						2e Luitenant.
Kwartierm. {	1	"	1600 00	"	1600 00	
						Kapitein. (1)
1e Luitenant.	1	"	1000 00	"	1000 00	
						2e Luitenant.
Administrateur van Kleding.	1	"	"	"	Memor. 00	
Officieren van gezondheid. (2)	"	"	"	"	Memor. 00	
Adjudanten-onder-officier.	"	2	730	1	730 00	
Staf-hoornblazer.	"	1	365	"	292 00	
Korporaal-hoornblazers.	"	2	730	"	438 00	
Muzikanten.	"	18	6570	"	3880 00	
Meester-kleedermaker	"	1	365	"	91 25	
» schoenmaker.	"	1	365	"	91 25	
» geweermakers.	"	2	730	"	255 50	
TWEE BATAILLONS.						
Kapiteins {	4	"	1800 00	"	7200 00	
						1e klasse.
2e klasse.	4	"	1600 00	"	6400 00	
1e Luitenants.	12	"	900 00	"	10800 00	
2e Luitenants.	12	"	700 00	"	8400 00	
Sergeanten-majours.	"	8	2920	"	2336 00	
Sergeanten.	"	48	17320	"	11388 00	
Fouriers.	"	8	2920	"	1898 00	
Korporaals.	"	64	23360	"	8178 00	
Hoornblazers.	"	32	11680	"	3504 00	
Vrijwilligers.	"	680	248200	"	62060 00	
Sold {	"	"	960	"	10224 00	
						6 maanden onder de wapenen. 192
						1 maand onder de wapenen. . . 192
met gr. verl. 384. in reserve. . 192.	"	"	"	"	"	
Totaal.	42	1827	7	357351	"	f154954 00

(1) Wegens 15 of 20jarige dienst in dien rang, respectievelijk eene toelage van f 200 of 400 's jaars.
 (2) Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment naar gelang der behoefte worden gedetacheerd.

Lit. C. **FORMATIE** van een Regiment Infanterie, bestaande uit drie Veld-bataillons en een Reserve-bataillon, respectievelijk zamengesteld uit vier kompagnien; zullende het 3de bataillon uit flankeurs bestaan.

	STERKTE.		Getal paarden van offic.	Getal dagen regtgevende op soldij	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.																
	Officieren.	Troepen.			Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	TOTAAL.														
STAF VAN HET REGIMENT.																					
Kolonel	1	»	2	»	f 4000 00	f » »	f 4000 00														
Luitenant-kolonel	1	»	2	»	3000 00	» »	3000 00														
Majours, bataillons-kommandanten	3	»	6	»	2600 00	» »	7800 00														
Adjudanten	1	»	1	»	1600 00	» »	1600 00														
								Kapitein													
								1ste Luitenants													
2de Luitenants	2	»	»	»	1000 00	» »	2000 00														
								2de Luitenants													
Kwartiermeesters	1	»	»	»	1600 00	» »	1600 00														
								Kapitein													
								1ste Luitenants													
2de Luitenants	2	»	»	»	1000 00	» »	2000 00														
								2de Luitenants													
Administrateurs van Kleeding	1	»	»	»	» »	» »	Memor.														
Officieren van gezondheid	»	»	»	»	» »	» »	Memor.														
Adjudanten onder-officier	»	4	»	1460	» »	1 00	1460 00														
Vaandeldrager	»	1	»	365	» »	1 00	365 00														
Tamboer-majoor	»	1	»	365	» »	0 65	237 25														
Korporaal-tamboers	»	3	»	1095	» »	0 45	492 75														
Korporaal-hoornblazers	»	1	»	365	» »	0 60	219 00														
Muzikanten	»	18	»	6570	» »	» »	3580 00														
Meester kleedermakker	»	1	»	365	» »	0 25	91 25														
» schoenmaker	»	1	»	365	» »	0 25	91 25														
» gewermakers	»	4	»	1460	» »	0 35	511 00														
<i>Drie Veld-bataillons en een Reserve-bataillon, respectievelijk zamengesteld uit vier kompagnien.</i>																					
Officieren.	Kapiteins	»	»	»	1800 00	» »	9000 00														
								» 1ste klasse													
								» 2de klasse													
	1ste Luitenants	24	»	»	»	1400 00	» »	8400 00													
									2de Luitenants												
Onder-offic. en mansch. van de 12 komp. der veld-bat.	Sergeanten-majours	»	»	»	4380	» »	3504 00														
								Sergeanten													
								Fouriers													
								Korporaals													
								Tamboers en Hoornblazers													
								Sold. {	Vrijwilligers	»	»	»	262800	» »	65700 00						
																6 maanden onder de wap. 432	»	»	»	»	»
								met groot verlof. 864	»	1728	»	92016	» »	0 25	23004 00						
								Onder-offic. en mansch. van de 4 komp. van het res.-bataillon.	Sergeant-majours	»	»	»	1460	» »	1168 00						
																Sergeanten					
																Fouriers					
Korporaals																					
Tamboers																					
Sold. {	Vrijwilligers	»	»	»	58400	» »	14600 00														
																6 maanden onder de wap. 128	»	»	»	»	
																					Lotel. 1 maand idem. 128
Met groot verlof. 256	»	1096	»	27264	» »	0 25	6816 00														
In reserve. 584	»	»	»	»	» »	» »	» »														
TOTAAL.																					
	80	4034	11	560930	»	»	f 256177 50														

Wegens 13 of 20jarige dienst in dien rang respectievelijk, eene toelags van f 200 of f 400 's jaars.

Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment, naar gelang der behoefte worden gedetacheerd.

De classificatie der kapiteins is niet op ieder regiment afzonderlijk, maar op het gezamenlijk getal kapiteins bij de 10 regimenten van toepassing, zoodat de 50 oudste kapiteins in ancienniteit, het tractement der 1ste klasse, het in ancienniteit, daarop volgend gelijk getal van 50 kapiteins, het tractement der 2de klasse zal genieten, onverschillig bij welk der tien regimenten infanterie zij dienen.

REGIMENT GRENADIERS.

Formatie van eene Kompagnie.

	Officieren.	Vrijwilligers.	LOTELINGEN.		
			Onder de wapenen.		Met verlof.
			zes maand.	eene maand.	
Kapitein	1	»	»	»	»
1e Luitenants. . . .	3	»	»	»	
2e Luitenant. . . .	»	1	»	»	»
Sergeant-Majoor.	»	6	»	»	
Sergeanten. . . .	»	1	»	»	»
Fourier.	»	8	»	»	
Korporaals. . . .	»	4	»	»	»
Tamboers. . . .	»	85	30	30	
Soldaten.			30	30	60
	4	105	120.		

Bij de evene kompagnien 1 eerste en 2 tweede luitenants.
Bij de onevene kompagnien, 2 eerste en 1 tweede luitenant.

REGIMENT INFANTERIE.

Formatie van eene kompagnie der Veld-bataillons.

	Officieren.	Vrijwilligers.	LOTELINGEN.		
			Onder de wapenen.		Met verlof.
			zes maand.	eene maand.	
Kapitein	1	»	»	»	»
1e Luitenants. . . .	3	»	»	»	
2e Luitenant. . . .	»	1	»	»	»
Sergeant-majoor.	»	4	»	»	
Sergeanten. . . .	»	1	»	»	»
Fourier.	»	8	»	»	
Korporaals. . . .	»	4	»	»	»
Tamboers. . . .	»	60	36	36	
Soldaten.			36	36	72
	4	78	144		

Bij de evene kompagnien 1 eerste en 2 tweede luitenants.
Bij de onevene kompagnien, 2 eerste en 1 tweede luitenant.
Bij het 3de bataillon, 4 hoornblazers per kompagnie.

REGIMENT JAGERS.

Formatie van eene kompagnie.

	Officieren.	Vrijwilligers.	LOTELINGEN.			
			Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.
			zes maanden.	eene maand.		
Kapitein	1	»	»	»	»	»
1e Luitenants. . . .	3	»	»	»	»	
2e Luitenants. . . .	»	1	»	»	»	»
Sergeant-majoor.	»	6	»	»	»	
Sergeanten. . . .	»	1	»	»	»	»
Fouriers.	»	8	»	»	»	
Korporaals. . . .	»	4	»	»	»	»
Hoornblazers. . . .	»	85	24	24	48	
Soldaten.			24	24	48	24
	4	105	120			

Bij de evene kompagnien 1 eerste en 2 tweede luitenants.
Bij de onevene kompagnien 2 eerste en 1 tweede luitenant.

REGIMENT INFANTERIE.

Formatie van eene kompagnie van het Reserve-bataillon.

	Officieren.	Vrijwilligers.	LOTELINGEN.			
			Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.
			zes maanden.	eene maand.		
Kapitein	1	»	»	»	»	»
1e Luitenants. . . .	3	»	»	»	»	
2e Luitenants. . . .	»	1	»	»	»	»
Sergeant-majoor.	»	6	»	»	»	
Sergeanten. . . .	»	1	»	»	»	»
Fourier.	»	8	»	»	»	
Korporaals. . . .	»	4	»	»	»	»
Tamboers. . . .	»	40	32	32	64	
Soldaten.			32	32	64	146
	4	60	274			

Als bij de veld-bataillons.

BIJLAGE X.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 9de DEEL, N°. 10.

(Maand April, 1841.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 1ste reg. art., tot adj.: de kap. der 5de kl. E. A. Frantzen, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil. Bij het 2de reg. art.: de kap. der 5de kl. J. C. Wagner, van het voorm. 1ste bat. veld-art. Tot adj. bij den gen.-maj. Hulst, komm. de 2de brig. van de 2de div. inf.: de 1ste luit.-adj. F. W. le Maire Knotzer, van het 8ste reg. inf., zijnde hij tevens eerv. ontsl. uit de betr. van bat.-adj. Bij het 1ste bat. van het reg. jag., tot adj.: de 2de luit. J. D. U. Ledel, van het reg. Bij het 10de reg. inf., tot reg.-adj.: de kap. B. J. A. Wagner, van het 6de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot reg.-adj.: de kap. J. E. Muller, van het 8ste reg. inf. Bij het 2de reg. inf., tot reg.-adj.: de kap. J. L. Coenegracht, van het reg. Bij het 8ste reg. inf., tot bat.-adj.: de 1ste luit. W. van Barneveld, van het 7de reg. inf. Tot instructeurs: Bij het 1ste reg. art.: de kap. B. Feykes, van het reg. Bij het 2de reg. art., de kap. J. V. Bomberg, van het reg. Bij het 5de reg. art., de 1ste luit. A. B. G. de Munck, van het reg. Bij het reg. rijd. art.: de 1ste luit. F. C. H. van Tuyll van Serooskerken, van het reg. Tot adj., bij het 6de reg. inf.: de 1ste luit. J. F. Scharthen van het reg.

Verplaatsingen.

Bij het 5de reg. inf.: de luit.-kol. C. H. Menso, van de voorm. 2de afd. inf. Bij het alg. dep. der landm. n°. 55: de maj. J. Euderlein, van de voorm. 2de afd. inf.; bij het 7de reg. inf.: de maj. J. Kruyt, van de voorm. 5de afd. inf. Bij het 9de reg. inf.: de maj. P. G. Lambert, van de voorm. 4de afd. inf. Bij het 3de reg. inf.: de kap. G. Knijff, van de voorm. 8ste afd. inf. Bij het 5de bat. van het 7de reg. inf.: de 1ste luit.-adj. K. A. T. Vogel, van de voorm. 8ste afd. inf. Bij het 5de bat. van het 10de reg. inf.: de 1ste luit.-adj. L. van Gorkum, van de voorm. 4de afd. inf. Bij de 2de div. van het alg. dep. der landm. n°. 55: de 1ste luit.-adj. F. Ciellissen, van de voorm. 1ste afd. inf. Bij het res.-bat. van het 9de reg. inf.: de 1ste luit.-adj. J. G. Smits, van de voorm. 2de afd. inf. Bij het 1ste bat. van het 7de reg. inf.: de 1ste luit.-adj. W. Strömsdorffer, van de voorm. 8ste afd. inf. Bij het 2de reg. zware drag.: de ritm. A. van Riemsdijk, van de voorm. afd. kur. n°. 5. Bij het 2de reg. zware drag.: de ritm.-komm. H. C. Zehelin, van het voorm. reg. ligte drag. n°. 5. Bij het 1ste reg. ligte drag.: de ritm.-

komm. J. J. W. van de Wall, van het voorm. reg. lans. n°. 10, en de ritm. A. J. Ziegler, van het voorm. reg. hus. n°. 6. Bij het 2de reg. lans.: de ritm. W. C. Werner en L. F. E. Maas, beide van het voorm. reg. lans. n°. 10. Bij den staf der art., en tevens de functiën opgedragen van opz. in den geweerwinkel bij de stapel- en constr.-magⁿ. te Delft: de kap. J. Wesels, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. Bij het 1ste reg. art.: de kap. R. Verschoor, van het voorm. 5de bat. veld-art. Bij het 2de reg. art.: de kap. W. J. Camp, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil. Bij het 5de reg. art.: de kap. L. L. Baehr, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. Bij den staf der art. en tevens de functiën opgedragen van opz. in het wap.-mag. te Dordrecht: de 2de kap. J. Doorman, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. Bij het 1ste reg. art.: de 2de kap. A. J. D. Gayet, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. Bij het 5de reg. art.: de 2de kap. P. C. G. van der Kun, van het voorm. 5de bat. veld-art. Bij het korps pont.: de 2de kap. Jonkh. M. P. B. S. Vranx d'Amelin, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. Bij den staf der art. en tevens tot adj. bij den gen.-maj. de la Sarras, komm. van het materiëel der art.: de 2de luit. H. J. R. Beijen, van het voorm. 1ste bat. veld-art. Bij den staf der art. en tevens de functiën opgedragen van scheikundige bij de stapel- en constr.-magⁿ. te Delft: de 1ste luit. P. H. van der Meulen, van het voorm. 1ste bat. veld-art. Bij het 1ste reg. art.: de 1ste luit. C. P. L. Barre, B. F. J. A. B^{en} van Verschuier en C. Bool, allen van het voorm. 5de bat. veld-art. Bij het 2de reg. art.: de majoor T. de Groot, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil. De 1ste luit. P. G. F. Petter, A. J. J. Dijkmeester, G. T. Schindler, C. W. F. van Lijnden en N. J. Muysken, allen van het voorm. 1ste bat. veld-art. Bij het 5de reg. art.: de maj. J. F. van Nieuwkuyk, van het opgeh. 1ste bat. veld-art. De 1ste luit. A. van der Vlies, P. J. Goffin, J. D. L. van Slingelandt, en A. A. J. P. van Alphen, allen van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. De 1ste luit. L. E. Werner, C. U. van der Meulen en J. Altink, allen van het voorm. 1ste bat. veld-art. De 1ste luit. F. H. L. van Glansbeek, R. Boeck, K. A. Ernst, E. F. Cox van Spengler en de 1ste luit.-adj. F. J. J. Schepern, allen van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil. De 1ste luit. M. A. H. Scherer, van het voorm. korps rijd. art. De 2de luit. A. G. Visée, G. L. C. van Oldenborgh, J. P. W. van Cattenburch, N. A. Boom en J. F. W. M. P. Ninaber, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. De 2de luit. A. J. R. Kempe, R. L. C. Blaaw en J. P. Kempers, allen van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; den 2den luit. J. G. Bouwens,

van het 5de bat. veld-art.; de 2de luit. F. G. Riesz en A. J. van Lakerveld Blanken, beiden van het voorm. 1ste bat. veld-art. Bij de komp. art. werkl.: de 1ste luit. W. F. Beuscher van het opgeh. 3de bat. art. nat. mil.; K. C. Ewijk, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; E. J. Jacobs, van het voorm. 5de bat. veld-art. De 2de luit. J. C. Verheye van Sonsbeek, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil.; P. F. C. Vreede, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. en L. S. R. Sessler, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. Bij de art.-garn.-komp.: de 2de luit. J. J. L. van Freytag Drabbe, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. Bij het bat. min. en sapp.: de 1ste luit.-kwartierm. P. van der Sloot, van het 7de reg. inf. Bij het 1ste reg. zware drag.: de 1ste luit.-kwartierm. C. de Blois, van de komp. maréchaussée van Limburg. Bij het 2de reg. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. A. H. van Heuven van Staerling, van het ontb. 4de bat. art. nat. mil. Bij het 5de reg. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. J. C. Kolkman, van het bat. min. en sapp. Bij de komp. marechaussée in Limburg: de 2de luit.-kwartierm. B. A. A. Roeloffs, van de voorm. afd. kur. n°. 5. Bij het 5de reg. art.: de 2de luit.-kwartierm. V. Compff, van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. art.: de 2de luit.-kwartierm. G. Vaal, van het 5de reg. inf. Bij het

9de reg. inf.: de 2de luit.-kwartierm. D. J. Bernhofft, van het 2de reg. inf. Bij het 5de rég. inf.: de 2de luit.-kwartierm. J. H. W. A. Smits, van het 7de reg. inf. Bij het reg. rijd. art.: de 2de luit.-kwartierm. C. F. van Ghert, van het 1ste reg. inf. Bij het 2de reg. art.: de 2de luit.-kwartierm. H. Mulder, van het bat. min. en sapp. Bij het 5de reg. art.: de 2de luit. W. U. Entrup, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil. Bij het 1ste reg. zware drag.: de offic. van gez. der 1ste kl. J. J. Sas, van de afd. gren. Bij de afd. gren.: de offic. van gez. der 1ste kl. E. C. Ninaber, van de garn.- en hosp.-dienst te Bergen-op-Zoom.

Ervol ontslagen.

Uit de betr. van cornets: de 2de luit. F. L. Rudolph, van de voorm. afd. kur. n°. 5; J. M. Nolthenius van Elsbroek, van het voorm. reg. ligte drag. n°. 4; A. Kuhle, van het voorm. reg. ligte drag. n°. 5; F. N. d'Hamecourt, van het voorm. reg. hus. n°. 6; J. G. F. Högg, van het voorm. reg. lans. n°. 10; de 1ste luit. J. W. Thonhauser, van het 6de reg. inf., uit de betr. van adj. bij het reg. De offic. van gez. der 5de kl. P. Verwey, van de 5de afd. inf.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den offic. van gez. der 1ste kl. P. D. Krol, van de afd. kur. n°. 5.